

อุดมคติและอุดมการณ์ของกลุ่มผู้นำทางความคิดในระบอบใหม่

6.1 ข้อจำกัดความเบื้องต้น

ถึงแม้กลุ่มสังคมต่าง ๆ จะมีความคิดเห็นและความรู้สึกนึกคิดแสดงออกผ่าน "ปัญญาชน" ของกลุ่มสังคมของตนตั้งไ้กล่าวมาแล้วโดยลำดับ การอธิบายความหมายของการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบกลับเป็นหน้าที่ของคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งในที่นี้ขอเรียกว่า "กลุ่มผู้นำทางความคิด" พวกเขาเปรียบเสมือนเป็น "นักปราชญ์" ของยุคสมัย กล่าวคือเมื่อได้เสนอคำอธิบายต่าง ๆ แล้ว เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในที่สาธารณะ เขียนหนังสือพิมพ์เผยแพร่งก็ เป็นนิมิตอันดีโดยทั่วไป มติมหาชนยอมรับในคำวินิจฉัยของคนกลุ่มนี้มากกว่าปัญญาชนคนธรรมดาโดยทั่วไป อย่างเช่น ระบอบใหม่คืออะไร รัฐธรรมนูญคืออะไร การแบ่งแยกอำนาจมีลักษณะอย่างไร ชาตินิยมคืออะไร การปฏิวัติหมายความว่าอะไร เป็นต้น กลุ่มผู้นำทางความคิดสามารถมีคำอธิบายที่เป็นระบบได้มากกว่าคนอื่น ๆ ในเวลาเดียวกันนั้น และสร้างความเข้าใจให้กับคนในรุ่นต่อ ๆ มาด้วย

การประเมินว่าผู้ใด เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้นำทางความคิดในทศวรรษที่ 2470 มีเกณฑ์อยู่ในยุคสมัยนั้นประการหนึ่งกับพิจารณาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันอีกประการหนึ่ง และเนื่องจากการวิจัยในที่นี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นสำคัญ กลุ่มผู้นำทางความคิดนี้จึงควรต้องมีส่วนเกี่ยวข้องข้องในการผลักดันทิศทางของระบอบใหม่อยู่อย่างมากด้วย ผลกระทบทางความคิดควร เป็นไปในระดับกว้างขวาง โดยที่ผู้นั้นไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งทางการเมืองหรืออาจมีด้วยก็ได้ บุคคลแรกที่ควรกล่าวถึง คือ หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เขาเป็นบุคคลสำคัญซึ่งยอมรับกันตลอดมาว่าเป็น "มันสมอง" ของคณะราษฎร (ไสว สุทธิพิทักษ์ 2526 : บทนำ ; จักรทิพย์ นาถสุภา และคณะ 2524 : 213) เขาเป็นผู้ร่างประกาศเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับวันที่ 27 มิถุนายน 2475 ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติและเป็นผู้ประสานการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าเขาเป็นผู้นำทางความคิดคนสำคัญคนหนึ่ง

ของสังคมสยามใหม่ (ดู ไสว สุทธิพิทักษ์ 2526 ; เฉิมเกียรติ บิวนวล 2527)

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นอีกท่านหนึ่งซึ่งมีบทบาทและได้เสนอแนวทางการคิดอย่างสำคัญในทศวรรษที่ 2470 และต่อ ๆ มาด้วย มีคนจำนวนมากต้องการแสดงความเห็นเรื่องรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. 2475 แต่ดูเหมือนว่าไม่อาจเทียบเคียงกับความรอบรู้ของพระองค์ได้เลย หนังสืออภิปรายร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (2475) ได้แสดงให้เห็นระดับภูมิปัญญาของสังคมในขณะนั้น นอกจากนี้ยังมีงานบัญญัติศัพท์การเมืองต่าง ๆ ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ (2475-2486) ความเป็นนักปราชญ์ของพระองค์มีอย่างต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับตราบจนปัจจุบันนี้ (ดู วรรณไวทยากร 2514 ; สิริ เปรมจิตต์ 2516)

หลวงวิจิตรวาทการ (กิมเหลียง วัฒนปฤดา) เป็นอีกผู้หนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทางความคิดอย่างมากในช่วงเปลี่ยนระบอบการปกครอง และมีอิทธิพลตราบจนปัจจุบัน หนังสืออย่างเช่น มหาบุรุษ (2471) ประวัติศาสตร์สากล* (2473) และ การเมืองการปกครอง ของกรุงสยาม (2475) กล่าวได้ว่าเป็นที่นิยมอ่านอย่างแพร่หลาย เขาได้เสนอแนวความคิดชาตินิยมให้เป็นทางเลือกหนึ่งอย่างชัดแจ้งและมีผลให้เป็นจริงในระยะต่อมา นอกจากนี้เขาเป็นผู้ทำงานอย่างเอาจริงเอาจังต่อระบอบใหม่ และหนุนช่วยรัฐบาลเกือบทุกสมัย อิทธิพลของท่านผู้นี้ต่อสังคมไทยเป็นสิ่งที่ไม่อาจละเลยได้ (สมเกียรติ วันทะนะ 2525 : 1 - 23)

ในบทนี้มีเนื้อหาสาระเป็นการอธิบายให้เห็นว่า ตัวอย่างปัญญาชนคนสำคัญของระบอบใหม่สามท่าน คือ หลวงประดิษฐมนูธรรม หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ และหลวงวิจิตรวาทการ มีความคิดเห็นในเชิงของความมุ่งหวังหรืออุดมคติ (utopia) กับแนวคิดที่อธิบายสภาพความเป็นจริงหรืออุดมการณ์ (ideology) อย่างไร ในอันที่จริงผู้มีความรู้ความสามารถในทศวรรษที่ 2470 มีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ในที่นี้ขอจำกัดขอบเขตศึกษาจากสามท่านดังกล่าวข้างต้น และจะกล่าวพาดพิงถึงคนอื่น ๆ ในกรณีที่มีความเกี่ยวพันต่อกัน ทั้งสามท่านมีบทบาทอย่างเข้มแข็งอยู่ในกระแสภูมิปัญญาของสยามใหม่ และได้ช่วยชี้แนะแนวทางของระบอบการปกครองใหม่ไว้ เป็นที่น่าสังเกตุว่าสองในสามไม่ได้เป็นสมาชิกของ "คณะราษฎร" ผู้นำการเปลี่ยนแปลงปี พ.ศ. 2475 แต่ก็ได้มีส่วนผลักดันทั้งทางแนวความคิดและการปฏิบัติจริงอยู่เป็นอย่างมากด้วย

6.2 หลวงประดิษฐมนูธรรม

หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์, 2443-2526) เกิดที่ตำบลท่าเสาสุกรี อำเภอกองเกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรนายเสียง นางลูกจันทร์ พนมยงค์ เรียนหนังสือจบชั้นมัธยมจากโรงเรียนสวนกุหลาบ จบโรงเรียนกฎหมายและเป็นเนติบัณฑิตสยาม เมื่อปี พ.ศ. 2462 หลังจากนั้นเดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศสจนจบปริญญาเอก Docteur en droit จากมหาวิทยาลัยปารีส และจบประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐิจจากมหาวิทยาลัยปารีสด้วย ในปี พ.ศ. 2464 เป็นหนึ่งในเจ็ดของผู้ก่อตั้งคณะราษฎร เพื่อเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ประชุมกันครั้งแรกที่กรุงปารีส ต่อมาในปี พ.ศ. 2470 เดินทางกลับประเทศสยามมาทำงานเป็นผู้พิพากษา และเป็นผู้ช่วยเลขาธิการ กรมร่างกฎหมายกระทรวงยุติธรรม เป็นอาจารย์สอนหนังสือที่โรงเรียนกฎหมายและเป็นเจ้าของโรงพิมพ์และวารสารกฎหมายชื่อนิติศาสตร์ (2471-ปัจจุบัน) ในปี พ.ศ. 2475 ได้ร่วมกระทำการยึดอำนาจในนามคณะราษฎรตามเจตนารมย์ที่มีมาแต่เดิม หลังจากนั้นได้เข้ารับราชการการเมืองภายในระบอบใหม่ ได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติในปลายปี พ.ศ. 2475 และถูกวิจารณ์ว่าเป็น "คอมมิวนิสต์" ต้องถูกเนรเทศไปต่างประเทศระยะหนึ่งและกลับมาได้เพราะมีการ "รัฐประหาร" อีกครั้งหนึ่ง เขาเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงต่างประเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2477 จนถึงปี พ.ศ. 2480

เจลิมเกียร์ติ บิวนวล ได้ศึกษาความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ (2527) และได้แบ่งการศึกษาออกเป็นสองช่วงคือ ตั้งแต่สมัยเป็นนักเรียนจนถึงประมาณสงครามโลกครั้งที่สอง กับในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน เขากล่าวว่า "จุดเด่นของความคิดในระยะแรกคือ ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย และวางแผนการเศรษฐกิจเพื่อบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายคือเอกราชอธิปไตยของชาติและการดำรงอยู่ของประชาชน" (เจลิมเกียร์ติ บิวนวล 2527 : 135) และในที่นี้จะอธิบายความคิดของปรีดี พนมยงค์เฉพาะในระยะแรกเท่านั้น

เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ได้ศึกษามาทางด้านกฎหมายเป็นหลัก เป็นที่น่าสังเกตเห็นได้ชัดว่าเขาตั้งใจที่เป็นนักกฎหมายที่คึกคักคนหนึ่ง ภายในระยะเวลาห้าปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2470 จนถึงปี พ.ศ.2475 เขาได้เขียนคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไว้ครบทุกบรรพ และได้จัดทำประชุมกฎหมายไทยนับตั้งแต่กฎหมายตราสามดวงจนถึงกฎหมายในปี พ.ศ.2474 พร้อมทั้งทำสารบัญแห่งหมวดหมู่และเรียงตามปี กล่าวโดยเปรียบเทียบแล้วผลงานดังกล่าวแสดงความตั้งใจและความสามารถของนายปรีดี พนมยงค์เอง ที่นอกเหนือไปจากงานในกรมร่างกฎหมายและในโรงเรียนกฎหมาย ผลที่ได้รับประการหนึ่งซึ่งเห็นได้ชัดในระยะต่อมาคือ มีนักเรียนกฎหมายเป็นจำนวนมากเข้าร่วมเป็นสมาชิกของคณะราษฎร อย่างเช่น นายศิริเรก ชัยนาม นายชิม วีระไวทยะ นายทองเปลว ชลภูมิ นายชุบ ศาลยาชีวิน นายยล สมานนท์ เป็นต้น

ผลงานทางกฎหมายของนายปรีดี พนมยงค์แสดงให้เห็นด้วยจำนวนงานเขียนและในขณะเดียวกันได้มีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายที่ต่างไปจากแนวคิดโดยทั่วไปในขณะนั้น อาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลของการเรียนกฎหมายแบบอังกฤษ มีผลให้นักกฎหมายสยามเป็นผู้พิพากษามากกว่านักนิติศาสตร์ กล่าวคือเชี่ยวชาญเฉพาะตัวบทกฎหมายและการตัดสินคดีความ แนวความคิดทางกฎหมายของนายปรีดี พนมยงค์ได้รับอิทธิพลจากการเรียนกฎหมายแบบฝรั่งเศสอยู่ด้วยและเขาได้เสนอหลักการของกฎหมายทั่วไปเป็นครั้งแรกว่าจะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของ "สิทธิมนุษยชน" (ปรีดี พนมยงค์ 2526 ก : 150) เขาได้ขยายความว่ามนุษย์ที่เกิดมาย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในอันที่จะดำรงชีวิต และรวบรวมกันอยู่ได้เป็นหมู่คณะ สิทธิและหน้าที่เหล่านี้ย่อมมีขึ้นจากสภาพตามธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์นั่นเอง ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น ความเป็นอิสระหรือเสรีภาพ ความเสมอภาคหรือสมภาพ และความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันที่พื้นองหรือภราดรภาพ (ปรีดี พนมยงค์ 2526 ก. : 151-158) แนวคิดนี้แม้จะดูเป็น "ของตะวันตก" ถึงกำเนิดในประเทศฝรั่งเศส แต่ก็ดูจะเป็นความจริง เช่นกันว่ามนุษย์สามารถมีความเชื่อและศรัทธาได้โดยไม่มีปัญหาว่าหลักการนั้นถือกำเนิดในประเทศใด ในกรณีนี้เขาเป็นคนแรกที่ได้อธิบายเรื่องสิทธิและเสรีภาพในที่สาธารณะ ในขณะที่เงินเดือนที่เขาได้รับยังไม่ใช้สิทธิหากเป็นบำนาญที่พระเจ้าแผ่นดินทรงพระกรุณา (พจน.ร.7 ค. 11/5 "สำเนาการประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ 35/2469" 9 มีนาคม 2469) การอธิบายแนวคิดทางกฎหมายจากหลักของสิทธิมนุษยชน จะมีความแตกต่างจากแนวคิดทั่วไปที่อธิบายว่า "กฎหมายไต่แก่ ขอบบังคับของรัฐซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ ถ้าฝ่าฝืนจะ

ได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ บางเรื่องกฎหมายกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนชำระค่าเสียหายในทางแพ่ง บางเรื่องให้รับโทษทางอาญา" (พระสารสาสน์ประพันธ์ อ่างถึงใน หยุค แสงอุทัย 2523 : 2) เพราะการอธิบายของหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่ได้เป็นคำอธิบายแบบเนื้อความ หากมีปรัชญากฎหมายและแนวคิดทางการเมืองรองรับอยู่ด้วย ซึ่งส่งผลให้มีการพิจารณาประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายได้กว้างขวางกว่าแนวคิดกฎหมายแบบเนื้อความ

ผู้ที่สนใจประเด็นเรื่อง สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ไม่ใช่มีแค่หลวงประดิษฐมนูธรรมเพียงผู้เดียว ตัวอย่างหนึ่ง คือ นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ นักคิดนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ได้เขียนบทความเรื่อง "มนุษยภาพ" ออกเผยแพร่ในปีเดียวกับที่หลวงประดิษฐมนูธรรมบรรยายหลักสิทธิมนุษยชนในวิชากฎหมายปกครองที่โรงเรียนกฎหมาย (พ.ศ. 2474) นายกุหลาบ สายประดิษฐ์เห็นว่ามนุษย์มีสิทธิตามสภาพความเป็นมาซึ่งถือกำเนิดมาทางเดียวกัน การเกิดสภาพนิติธรรมการปกครองเป็นเรื่องที่มีภายหลังในทางปรัชญาถือว่า ความจริงและความซื่อตรงเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งและเป็นบ่อเกิดของนิติธรรมต่าง ๆ เป็นหัวใจของความบริสุทธิ์และของความอิสระ และจากความเชื่อดังกล่าวนี เขาได้วิจารณ์สภาพการณ์ในขณะรัฐบาลและหมู่คนชั้นสูงไม่สู้หน้ากับความจริง หลงใหลไปว่าอำนาจจะบันดาลความนิยมได้ทุกอย่าง การปฏิเสธความจริงในทางปรัชญาถือเป็นการขาด "เอสเซนซ์ของความเป็นมนุษย์" (ไทยใหม่, 8 และ 11 ธันวาคม 2474)

การให้คุณค่าแกสิทธิและเสรีภาพมีผลกระทบโดยตรงต่อแนวคิดที่เห็นว่ามนุษย์มีหน้าที่ คำอธิบายเรื่องหน้าที่พลเมืองว่ามีลคลลันแบ่งกันไปตามฐานะของผู้คนอาจกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญา คำจุนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะมนุษย์ไม่มีหน้าที่ล้มล้างระบอบการเมือง มนุษย์เกิดมาแต่เป็นหนีบุญคุณพ่อแม่ ครอบครั้ว และแผ่นดิน (พระยาวิสุทธรุธิย-ศักดิ์ 2454) มีแต่ความสนใจให้คุณค่าแกสิทธิและเสรีภาพ จึงมีพลังทำให้มนุษย์กระทำการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อย่างไรก็ตามแนวคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ ไม่ได้แยกขาดกันอย่างสิ้นเชิง ภายในระบอบเก่าเน้นหน้าที่ว่าเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด และยอมรับว่ามนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพอย่างจำกัดจำเขี่ย ในขณะที่การเมืองในระบอบใหม่ยอมรับแนวคิด

* การมี "เสรีภาพ" ในระบอบเก่านั้นจะเกิดจากปัจจัยหลายประการหนึ่งคือการยอมรับแนวคิดของตะวันตก สองคือ เป็นลักษณะสืบเนื่องมาจากจารีตประเพณี และสามเป็นข้อจำกัดของอำนาจรัฐอันเนื่องมาจากมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในประการหลังมีผลให้พวกคนที่สังกัดต่างชาติเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ได้อย่างค่อนข้างมีอิสระ

ทั้งสาม และใช้อำนาจของตัวบทกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพอีกชั้นหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายของหลวงประดิษฐมนูธรรม อีกประการหนึ่งคือเห็นว่ากฎหมายไม่ใช่มีเพื่อแสดงฐานะของความเป็นอารยธรรมของประเทศและมีอำนาจบังคับในตัวของมันเอง หากแต่จะต้องมีมาตรการ เตรียมการป้องกันก่อนที่จะมีการบังคับใช้กฎหมาย และหลังจากมีกฎหมายแล้วก็ควรอาศัยประโยชน์กระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจการเมืองให้มากกว่ามีตัวบทกฎหมายด้วย เมื่อเขาได้แสดงปาฐกถา เรื่อง "ปัญหาเกี่ยวแก่การสงเคราะห์ผู้กระทำผิดกฎหมาย" ที่สามัคยาจารย์สมาคม ในเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2471 เขาได้แสดงความเห็นไว้ว่า วิธีที่พึงปฏิบัติก่อนเกิดการกระทำผิดเปรียบได้กับวิธีการสาธารณสุข ที่สำคัญ ๆ คือ การศึกษาอบรมในทางศีลธรรมและการเศรษฐกิจ การศึกษาอบรมไม่ใช่เพียงการอ่านหนังสือออกหากเป็นการอบรมให้รู้ในสิ่งที่ผิดและชอบ ส่วนการเศรษฐกิจนั้น เขาเห็นว่า

... สำหรับชนหมู่มากนั้นเกี่ยวแก่รัฐประศาสน์นโยบายของรัฐบาล ข้าพเจ้าจะไม่อาจเอื้อมไปพูดถึงว่า จะต้องทำอย่างไร... (ในส่วนของเอกชนนั้น) ความจนอันอาจเกิดขึ้นจากการที่บุคคลทำตนเองก็คือ ความเกียจคร้าน ความรู้เท่าไม่ถึงการ ทำให้ถูกคนอื่นเขาโกง ความเสเพล สบายสบาย ความเสเพลสุรามีนเมาจนติด ความไม่ซื่อทอฎมิประเทศหรืออากาศ เหตุต่าง ๆ เหล่านี้จะลดคนยกลงไปที่ต้องอาศัยการศึกษาเห็นส่วนสำคัญ คือ การรู้อจริง ความจริง... (ปริทัศน์ พนมยงค์ 2526 ก : 124)

และเมื่อศึกษาความจริงซึ่งอาจเป็นได้ อย่างเช่น เรียนอยู่ในโรงเรียนส่วนหนึ่งและออกไปฝึกฝนนอกห้องเรียนอีกส่วนหนึ่ง จะทำให้รู้จักสภาพความเป็นอยู่แห่งชีวิตที่แท้ เมื่อมีความเข้าใจดังกล่าว "ความรู้สึกเป็นอิสระภาพจะพลันเกิดขึ้นแก่ใจ อันจะเป็นหลักอย่างมั่นคงของเกียรติยศและของนิสัยใจคอที่ดี" (ปริทัศน์ พนมยงค์ 2526 ก : 125)

ส่วนหลังจากมีกฎหมายแล้วก็ควรอาศัยประโยชน์กระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจการเมืองให้มากกว่ามีตัวบทกฎหมายนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรมได้แสดงความเห็นไว้ในคำบรรยายวิชากฎหมายปกครอง เขาเห็นว่างานในทางการปกครอง (และการเมือง) ที่สำคัญมีเพียงสองหมวด คือ หนึ่ง การกระทำโดยจำเป็นเพื่อป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย กับสองคือ การกระทำเพื่อส่งเสริมบำรุงฐานะความเป็นอยู่ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร งานการปกครองอย่างแรกเป็นหน้าที่โดยพื้นฐานของทุกรัฐ ส่วนงานในหน้าที่หลังเป็นที่พึงตระหนักในกลางพุทธศตวรรษที่ 25 นี้เอง เขากล่าวว่าไม่มีรัฐใดไม่ประสงค์ให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์

... ข้อความพิศดาร อันเกี่ยวแก่ความสุขสมบูรณ์นั้นมีอยู่มาก แต่สิ่งที่สำคัญเหล่านี้ คงจะไม่มีใครปฏิเสธ คือการมีอาหารรับประทานด้วยความพอใจ มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่อันเหมาะแก่ความสุขและความสะดวกของบุคคล มีความสะดวกในการ เคลื่อนที่หรือหมุนเวียนจากแห่งหนึ่ง การพักผ่อนและหาความเพลิดเพลิน ร่างกาย ได้รับความเห็นใจเห็นชอบเพราะไต่ทำงาน แม้จะเป็นเด็ก เขาชราเจ็บป่วยก็ไต่ ได้รับความสุขสมบูรณ์ (ปรีดี พนมยงค์ 2526 ก : 256)

จะเห็นได้ชัดว่าเป็นคำจำกัดความที่เป็นระเบียบ และถูกระบุไว้ว่าเป็นหน้าที่ในการปกครอง อย่างเป็นทางการ ความมุ่งหวังนี้จะปรากฏให้เห็นใน "เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ" ซึ่งสร้างขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2475 ด้วย

นักกฎหมายที่สนใจการเศรษฐกิจในทศวรรษที่ 2470 อย่างหลงประหลาดมนุชกรรม กล่าวได้ว่ามีอยู่น้อยมาก เหตุเพราะนักกฎหมายรุ่นอาวุโส อย่างเช่นพระยามโนปกรณนิติธาดา พระยามานวราชเสวี ฯลฯ ต่างจบการศึกษาจากประเทศอังกฤษซึ่งถือว่าวิชากฎหมายเป็น วิชาชีพเฉพาะ นักกฎหมายที่จบการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศสส่วนใหญ่ เพิ่งเดินทางกลับ ประเทศสยามในกลางทศวรรษ 2470 อย่างเช่น หลวงประเจ็ดอักษรดิถิม นายอุไทย พิณอุโยธิน นายเคื่อน บุนนาค ซึ่งต่อมาคือผู้บรรยายในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และ การเมือง ที่ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2477 ผู้ที่มีความรู้ความสนใจในทางเศรษฐกิจของบุคคลมี จึงได้แก่ ผู้ที่อยู่นอกวงการนักกฎหมาย อย่างเช่น พระยาสุรียานุวัตร ผู้เขียนหนังสือ ทฤษฎี- ศาสตร์ พระสารสน์พลชั้น เจ้าของนามปากกาว่า "555" เขียนบทความทางค่านเศรษฐกิจ ลงหนังสือพิมพ์ ไทยใหม่ หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ อธิบดีกรมสาธารณสุขผู้เป็น สมาชิกสมาคมเฟเบียน (Fabian) ของอังกฤษ หม่อมหลวงเกษ สนิทวงศ์ ข้าราชการ กรมสนทนต์ จบการศึกษาชั้นปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์จากเยอรมัน และได้เขียนบทความ ทางค่านเศรษฐกิจลงพิมพ์ในวารสาร นิติสาสน์ ซึ่งมีหลวงประหลาดมนุชกรรมเป็นบรรณาธิการ และนายมังกร สามเสน พอค้าชาผู้เสนอโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรกเข้าสภา ผู้แทนในระบอบใหม่ เป็นต้น

วิชาความรู้ทางค่านเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมหภาคเป็น "ความรู้ ท้องห้าม" ภายในระบอบเก่า (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ 2524 : 13) ความรู้ทาง เศรษฐกิจเป็นกิจกรรมเฉพาะของรัฐบาลและผู้ไม่มีหน้าที่ไม่อาจกล่าว เสนอความเห็นและ วิพากษ์วิจารณ์ได้โดยตรง อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า แนวความคิดเรื่องประเทศควร

ต้องมี "แผนการ เศรษฐกิจ" ได้มีอยู่ในคนกลุ่มหนึ่งมาตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในขณะที่รัฐบาลยังคงพิจารณา "สภิม" ทางเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วน ๆ โดยไม่มี "สภิมรวม" (หจข ; สบ. 2.42/373 "ประชุมปรึกษาสภิมต่าง ๆ ของสภาการคลัง" 18 มกราคม - 4 กุมภาพันธ์ 2474) ดังนั้นพวกที่มีแนวคิดที่ว่ารัฐบาลควรต้องวางแผน เศรษฐกิจ จึงเห็นว่ารัฐบาลทำงานแบบ "ขาดหลักวิชา" และเป็น "คนตาบอด" (ประกาศของคณะราษฎร ฉบับที่ 1 ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชิตติยา กรรณสูตร, ผู้รวบรวม 2518 : 209-211)

ลักษณะประการที่สามของแนวคิดทางกฎหมายของหลวงประดิษฐมนูธรรมคือ ให้ความสนใจกับ ต้นกำเนิดของกฎหมายและเจตนารมณ์ของมนุษย์ ก่อนปี พ.ศ. 2477 นั้น วิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทยยังไม่ถือกำเนิดขึ้น แต่เขาได้แสดงความสนใจในวิชานี้เป็นอย่างมาก ตัวอย่างคือ การรวบรวมพิมพ์กฎหมายตราสามดวงขึ้นใหม่และคงรูปภาษาเดิมไว้ทุกประการ เพื่อให้ใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ประเพณี การปกครอง และวรรณคดี (หลวงประดิษฐมนูธรรม, ผู้รวบรวม 2471 : คำนำ) ความสำคัญในข้อนี้ของเขา ในส่วนสำคัญเกิดจากสภาพของความเป็นนักกฎหมาย เพราะนักกฎหมายต้องทราบเจตนาของผู้ต้องหาและเจตนาของโจทก์ให้แน่ชัดเสียก่อนจึงจะพิพากษาอรรถคดีได้ การกระทำเป็นส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่าเจตนา อย่างเช่นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ย่อมมีโทษน้อยกว่าการกระทำโดยมีเจตนาหวังผล ในอีกส่วนหนึ่งเป็นที่แน่ชัดว่าเป็นเพราะเขาได้สังกัดอยู่ในกลุ่มคณะราษฎรซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2469 ที่กรุงปารีสและมีเจตนารมณ์เพื่อเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นระบอบกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย บรรยาการของการตั้งคณะราษฎร เมื่ออยู่ในประเทศฝรั่งเศสย่อมมีความสอดคล้องกับบรรยาการของประเทศที่มีการปฏิวัติแล้วจะไม่สอดคล้องกันเลยกันในประเทศอังกฤษซึ่งนิยมชมชอบในหลักการวิวัฒนาการ อย่างไรก็ตามเมื่อคณะราษฎรมาดำเนินการในประเทศไทย ผู้ร่วมก่อตั้งชุดแรก 7 คน ต่างก็มีภาระกิจแยกกันไปตามหน่วยงานต่าง ๆ หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้หนึ่งซึ่งรักษาและประทับระครองเจตนารมณ์ดังกล่าวไว้จนในท้ายที่สุดบรรลุผล เป็นจริงอีกทั้งได้กระทำกร่างอย่าง เช่น การสอนหนังสือที่โรงเรียนกฎหมาย อันเอื้ออำนวยให้มีโอกาสเผยแพร่ความคิดที่เป็นเจตนารมณ์ในการเปลี่ยนระบอบการปกครอง

สำหรับนักกฎหมายผู้เคร่งครัดกับกำเนิดและเจตนารมณ์ของกฎหมายย่อมจะเข้าใจได้คือว่า การมีระบอบรัฐธรรมนูญอาจเกิดขึ้นสามทางคือ หนึ่งเกิดจากประมุขแห่งรัฐให้เอง สองเกิดขึ้นโดยความตกลงระหว่างประมุขแห่งรัฐกับราษฎรและสามเกิดขึ้นโดยราษฎรร่างขึ้นเองโดยตรง (เคือน บุนนาค และไพโรจน์ ชัยนาม 2477 : 2 : 18-20 ; หลวงประเจ็ดอักษรลักษณะ 2477 : 8-10) ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าผู้ที่ศึกษาวิชากฎหมายโดยตรงจะไม่ทราบความรู้เบื้องต้นนี้ ผู้ที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมายอาจเข้าใจโดยรวม ๆ แต่เพียงว่ามีระบอบราชาธิปไตยกับระบอบรัฐธรรมนูญ โดยไม่ใส่ใจในว่าระบอบรัฐธรรมนูญนั้นมีได้หลายลักษณะ การที่ประมุขแห่งรัฐให้เองนั้นตามประวัติกฎหมายโดยทั่วไปแล้วบ่งบอกว่ามีปัญหามาก เพราะจะไม่ทราบว่าใคร เป็นองค์อธิปัตย์ที่แท้ กรณีของนายภักดี และนายไทย ผู้ซึ่งถวายฎีกาเห็นควรตั้งกฎหมายคอนสติทิวชัน เมื่อปี พ.ศ. 2468 เป็นตัวอย่างที่จะบ่งบอกสถานะทางความคิดเห็นบางอย่าง กล่าวคือ เขาทั้งสองเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวควรพระราชทานตั้งกฎหมายคอนสติทิวชัน เป็นปฐมราชกิจ อันเป็นความเจริญอย่างประเทในโลกรทั้งหลาย เขาสรุปว่า

...กฎหมายคอนสติทิวชันนี้ จะไม่ศักดิ์ทอนพระเจ้าแผ่นดินแต่อย่างหนึ่งอย่างใด กิจการทุกอย่างคงดำเนินเป็นพระบรมราชโองการนั้นเอง แปรแลกแต่มีหลักตามันคงยิ่งขึ้น และมีพละคนุ้ยเขาเพราะทำด้วยความเห็นของคนส่วนมาก ซึ่งมีความสามารถทั้งนั้น และทั้งต้องถนอมสภาพอิริยมณฑลอีกชั้น ๑ ในที่สุดจึงเป็นพระบรมราชโองการใช้โคตีเดียว (หจข., ร.7 บ.2.1/7)

จะเห็นได้ชัดว่าผู้ที่มีอำนาจสูงสุดยังคงได้แก่พระเจ้าแผ่นดิน ในกรณีของญี่ปุ่นก็เป็นเช่นเดียวกันนี้ (เคือน บุนนาค และไพโรจน์ ชัยนาม 2477 : 2 : 18-20) เจตนารมณ์ที่จะมีรัฐธรรมนูญจึงไม่ขัดเจนผลสำหรับผู้นำทางความคิดอย่างเช่นหลวงประดิษฐมนูธรรม จุดประสงค์ของคณะราษฎรไม่ใช่ต้องการรัฐธรรมนูญที่เกิดจากประมุขแห่งรัฐให้อย่างที่นายภักดี และนายไทยได้ถวายฎีกาความเห็นหากแต่เป็นรัฐธรรมนูญที่จำกัดอำนาจพระมหากษัตริย์ โดยให้พระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย ไม่ใช่อยู่เหนือกฎหมาย (ปรีดี พนมยงค์ 2517 : 212)

ความเห็นที่จะมีการ เปลี่ยนการปกครองจึงเป็นเพียงแค่ว่าความรู้สึกนึกคิดของบุคคลสมัย แต่สำหรับนักปราชญ์ทางคานกฎหมายแล้วจำเป็นต้องมีคำอธิบายที่เป็นระบบมากกว่าสามัญสำนึก เรื่องเจตนารมณ์เป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องพิจารณาให้รอบคอบและหลังมีรัฐธรรมนูญแล้วก็จำเป็นต้องรักษาเจตนารมณ์ไว้ด้วย ซึ่งต่อมาจะเห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกัน เพราะฝ่าย

หนึ่งเห็นว่ารัฐธรรมนูญเกิดจากการตกลงระหว่างประมุขแห่งรัฐ เค็มกับราษฎร ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่ารัฐธรรมนูญเกิดจากประมุขแห่งรัฐเป็นผู้ให้ (คู่มือไปรษณีย์ที่ 8 และ 9)

หลวงประดิษฐมนูธรรมได้มีกิจกรรมทางการเมืองอย่างลับ ๆ ควบคู่ไปกับตำแหน่งข้าราชการประจำในระหว่างปี พ.ศ. 2470 จนถึงปี พ.ศ. 2475 และในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการยึดอำนาจรัฐขึ้น เขาเป็นผู้ร่างประกาศชี้แจงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เรียกว่า "ประกาศของคณะราษฎรฉบับที่ 1" มีเนื้อความที่ชี้ด้วยคำรุนแรงตามยุคสมัย อย่างเช่น ข้อความว่า "รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวงไม่ซื่อตรงต่อราษฎร" เป็นความเดียวกับที่นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ เขียนไว้ในบทความชื่อ "มนุษยภาพ" (ไทยใหม่, 8 และ 11 ธันวาคม 2474) เป็นต้น ข้อความสำคัญคือ การประกาศว่า "บัดนี้ประเทศเป็นของราษฎรไม่ใช่ของกษัตริย์" และจะมีการปกครองระบอบใหม่ ซึ่งจะดำเนินการตามหลักใหญ่ ๆ 6 ประการดังนี้ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัชติยา กรรณสูต, ผู้รวบรวม 2518 : 211) คือ

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง การศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ ให้การประทุรร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
3. ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอหิวขาด
4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎร เช่นที่เป็นอยู่)
5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 5 ประการดังกล่าวข้างต้น
6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

หลักการทั้งหกข้อนี้ประกาศในนามคณะราษฎร ผู้รับผิดชอบจึงควรตกอยู่กับสมาชิกคณะราษฎรทุกคน กระนั้นก็ดีโดยพื้นฐานแล้วเป็นที่น่าเชื่อว่า สะท้อนความคิดเห็นทางการเมืองของหลวงประดิษฐมนูธรรม เพราะจะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ตลอดจนการบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ ได้ปรากฏอยู่แล้วใน

คำบรรยายวิชากฎหมายปกครอง (2474) อย่างไรก็ตามการใช้ถ้อยคำรุนแรงประการหนึ่งและการประกาศว่าถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงยอมรับก็จะมีการตั้งระบอบใหม่ที่มีประมุขเป็นสามัญชนอีกประการหนึ่ง ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกขั้นต้นภายในหมู่คณะราษฎร (ประยูร ภมรมนตรี 2518 : 170-171) ข้อวินิจฉัยของหลวงวิจิตรวาทการ ผู้นำทางความคิดอีกคนหนึ่งของยุคสมัยนี้ที่ว่าคณะราษฎร ไม่ใช่คณะที่มีนโยบายแน่นอนเหมือนคณะคอนเซ็ปต์เวทียุค คณาธิปไตย และคณะโซเชี่ยลลิสต์ คณะราษฎรมีเพียงแต่ "ปฏิกษญา" (หลวงวิจิตรวาทการ 2475 ข : 31-33) จึงจะจะเป็นการถูกต้อง

เฉพาะหลวงประดิษฐมนูธรรมเองมีหลักฐานอีกอย่างน้อยสองชิ้น ที่จะช่วยอธิบายและขยายความแนวคิดทางการเมืองของเขาในช่วงปี พ.ศ. 2475 จนถึงปี พ.ศ. 2480 เอกสารแรกคือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเขียนขึ้นและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เอกสารฉบับนี้นำเสนอโครงสร้างของรูปแบบใหม่ให้พระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก (เอกสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนรูปการปกครองซึ่งได้พิจารณาถ้อยคำกันอยู่ในหมู่อภิรัฐมนตรี ที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ และเสนาศึกษณ์ผู้ใหญ่บางคนก่อนปี พ.ศ. 2475 ไม่ได้ระบุความแน่ชัดว่าพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย คู่มือไปในบทที่ 7) เขาเห็นว่าบุคคลและคณะบุคคลผู้ใช้อำนาจแทนราษฎรในระบอบใหม่ได้แก่

1. พระมหากษัตริย์
2. สภาผู้แทนราษฎร
3. คณะกรรมการราษฎร
4. ศาล

ตามข้อเสนอของหลวงประดิษฐมนูธรรมสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจสูงสุด แบ่งเป็น 3 สมัย คือ สมัยแรกเป็นผู้แทนราษฎรชั่วคราว 70 คน สมัยที่สองภายในหกเดือนมีทั้งผู้แทนเลือกตั้งโดยอ้อมครึ่งหนึ่งกับผู้แทนแต่งตั้งอีกครั้งหนึ่งและสมัยที่สามเมื่อราษฎรสอบไล่ได้วิชาประถมศึกษาเป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งหรืออย่างช้าไม่เกิน 10 ปี จะมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร โดยตรงทั้งหมด สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมดูแลกิจการของประเทศ มีอำนาจถอดถอนกรรมการราษฎร (ฝ่ายบริหาร) และมีอำนาจถอดถอนเจ้าพนักงานใน

ตำแหน่งประจำของรัฐบาลสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมถือเสมือนเป็นตัวแทนของราษฎร สภาผู้แทนราษฎรสามารถพิจารณาคดีอาชญาซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้ต้องหา เพราะศาลยุติธรรมธรรมดาไม่มีสิทธิรับฟ้องและวินิจฉัย (เคื่อน บุนนาคและไพโรจน์ ชัยนาม 2477 : 2 : 24) การจัดองค์กรให้สภามีอำนาจเด็ดขาดนี้บางท่านกล่าวว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม ปรับปรุงมาจากทฤษฎีพรรคของบอลเชวิคและสภาของซุนยัตเซ็นรวมกัน (เควิก มอเรลล์ และริชาร์ด โคเนอร์ 2526 : 9)

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นทั้งประมุขแห่งรัฐและประมุขแห่งอำนาจบริหาร มีพระราชอำนาจยับยั้งร่างกฎหมาย แต่สภาไม่มีสิทธิลงมติขึ้นตามเดิม พระมหากษัตริย์ถูกฟ้องร้องได้ในทางคดีอาชญา มีสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้วินิจฉัย ส่วนกรรมการราษฎร เป็นผู้ทำหน้าที่บริหาร ไม่มีสิทธิยุบสภาผู้แทนราษฎร ประธานกรรมการราษฎรถูกแต่งตั้งโดยสภาผู้แทนราษฎร และประธานกรรมการราษฎรมีสิทธิแต่งตั้งสมาชิกในสภาอีก 14 นายเป็นกรรมการราษฎรทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร กรรมการราษฎรจะเป็นเสนานิติด้วยหรือไม่ก็ได้ เพราะเสนานิติเป็นตำแหน่งประจำ และในส่วนท้ายสุดคือ ศาล หรืออำนาจตุลาการได้รับการยกย่องให้มีอิสระดังเช่นประเทศในภาคพื้นยุโรป

อุดมคติทางการเมืองของหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่ได้รับการยอมรับจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและเหล่าข้าราชการทหารชั้นผู้ใหญ่ จะเห็นได้ว่าหนึ่งวันหลังจากทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ได้มีการแต่งตั้งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ 7 ท่าน ต่อมาตั้งเพิ่มอีกรวมเป็น 9 ท่าน มีเพียงหลวงประดิษฐมนูธรรมคนเดียว เป็นตัวแทนคณะราษฎรในกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ผลที่ปรากฏเป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวร 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 เห็นได้ชัดว่าต่างจากหลักการของพระราชบัญญัติธรรมนูญที่ร่างโดยหลวงประดิษฐมนูธรรมคนเดียวเป็นอย่างมากใน 2 ประการคือ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ให้อำนาจแก่คณะรัฐมนตรีมากขึ้นทดแทนอำนาจสภาผู้แทนราษฎร อำนาจนี้วางอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการจัดให้มีสัดส่วนตามโครงสร้างหน้าที่ลดหลั่นเป็นลำดับชั้น เคื่อน บุนนาค และไพโรจน์ ชัยนาม (2477 : 2 : 42-43) สรุปว่า อำนาจบริหารแบบใหม่เป็นอำนาจที่มีฐานะเหนืออำนาจอื่น ๆ มีอิสระเต็มที่และมีสิทธิวิเศษ สภาผู้แทนราษฎรรวมทั้งคณะราษฎร ถูกลดบทบาทลงไปอย่างมาก ในประการต่อมา คือ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจเพิ่มขึ้นทรงมีพระราชอำนาจ

เรียกประชุม ขยายเวลาประชุมและยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ ทรงมีพระราชอำนาจในการเลือกและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีทั้งคณะตามที่นายกรัฐมนตรีผู้ซึ่งมาจากความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร และแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ เป็นผู้เสนอรายนามคณะรัฐมนตรีของตน พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในตำแหน่งสูงสุด ผู้ใดจะฟ้องร้องว่ากล่าวแก่พระองค์โดยทรงไม่ได้ (เคื่อน บุนนาค และไพโรจน์ ฉัยนาม 2477 : 2 : 47) หลวงประดิษฐมนูธรรมไม่สามารถรวบรวมกำลังในหมู่ผู้สนับสนุนตนต้านทานความคิดที่ลัดทอนอำนาจสภาผู้แทนราษฎรและคณะราษฎรได้และในอันที่จริงก็ดูเหมือนว่าเขาจำยอมต้องประนีประนอมเพื่อไม่ให้มีปัญหากฎหมายใดเพียงเรื่องรูปแบบรัฐโดยไม่รู้จบ

ในระยะถัดมาประมาณปลายปี พ.ศ. 2475 ในบรรยากาศที่ถูกเร่งเร้าจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องโครงการเศรษฐกิจ หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอความมุ่งหวังของเขาอีกส่วนหนึ่ง เรื่องการบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ ปรากฏเป็น "เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ" และ "เค้าร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร" เข้าที่ประชุมของกรรมาธิการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติซึ่งคณะรัฐมนตรีตั้งขึ้น ความคิดของเขาที่ได้เสนอนั้นวางบนพื้นฐานของลัทธิโซลิดารีสม (solidarism) ซึ่งเชื่อความมนุษย์ที่เกิดมาย่อมเป็นเจ้าหน้าที่ต่อกัน ส่วนวิธีการได้ปรับใช้หลักการของพวกเขาเสรีนิยมกับสังคมนิยมผสมด้วยกัน ยอมรับให้มีทรัพย์สินส่วนตัวของเอกชน แต่ก้ต้องการให้รัฐเข้าจัดการในทางเศรษฐกิจ หน่วยเศรษฐกิจที่ใช่เป็นอุปกรณ์ถือสหกรณ์ซึ่งจะต้องมีอยู่ให้ครบรูปนับตั้งแต่การผลิต การจำหน่ายขนส่ง การจัดหาของอุปโภคบริโภค และการสร้างสถานที่อยู่ มีการรวมทุนกับแรงงานเข้าด้วยกันและจัดสรรไปตามแผนซึ่งจะต้องมีคณะทำงานไปศึกษาในรายละเอียดต่อไป (เคื่อน บุนนาค 2517) ข้อเสนอนี้ถูกปฏิเสธด้วยเหตุผลว่าเป็นโครงการเหมือนอย่างที่ทำอยู่ในประเทศรัสเซีย หรืออีกนัยหนึ่งคือมีลักษณะเป็น "คอมมิวนิสต์" (พระบรมราชวินิจฉัย อ้างถึงในเคื่อน บุนนาค 2517 : 360-365) เขาถูกเนรเทศไปอยู่ต่างประเทศหน้าเคื่อนเหม และได้รับอนุญาตให้กลับมาได้โดยต้องทำคำรับรองว่า "จะไม่ใช้วิธีใหม่ใด ๆ ที่จะบังคับซื้อที่ดินและบังคับจ้างงาน" (อ้างอยู่ในไสว สุทธิพิทักษ์ 2526 : 302) ได้มีผู้ประเมินความล้มเหลวของหลวงประดิษฐมนูธรรมในข้อนี้ไว้ว่าเป็นเครื่องแสดงถึงการปฏิวัติที่ยังไม่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ 2524 : 215) และบ้างก็ว่าเป็นเพราะเขายังไม่ได้คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงเท่าใดนัก (ไมตรี เก่นอุดม,

ผู้เรียบเรียง 2516 : 91-105)

เป็นข้อเท็จจริงว่าตามเกณฑ์ที่เป็นอุดมคติของหลวงประดิษฐมนูธรรม ทั้งในส่วน
ของรัฐธรรมนุญและเค้าโครงการทางเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ได้อบรมลุลสมประสงค์ เหตุผล
เพราะอำนาจประเพณีนิยมทั้งจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและข้าราชการชั้น
ผู้ใหญ่ได้คัดค้านอย่างรุนแรงมาก ในอีกส่วนหนึ่งก็เหมือนว่ามีล้าหลังตัวหลวงประดิษฐมนูธรรม
ที่ได้แสดงความคิดเห็นชี้แนะให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ผู้ที่พอจะมีความรู้ความเข้าใจ
ร่วมกับเขาอยู่บ้าง อย่างเช่น หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรพรต หลวงคณากรรมบดี ฯลฯ
อยู่ในฐานะไม่มี "อำนาจ" เพียงพอที่จะไปบังคับให้ผู้อื่นเชื่อคล้อยตามได้

ความคิดสังคมนิยม (Socialism) มีอยู่ในตัวของหลวงประดิษฐมนูธรรมและ
ในสมาชิกคณะราษฎร อย่างเช่น นายชิน วีระไวทยะ และนายสงวน ตุลารักษ์เป็น
ความคิดสังคมนิยมแบบไม่โซมาร์กซิสต์และไม่โซคอมมิวนิสต์ ซึ่งในส่วนหลังนี้มีการเคลื่อนไหว
อยู่จริงในทศวรรษที่ 2470 แต่จำกัดอยู่ในหมู่นักจีนและญวน (สุวดี เจริญพงศ์,
ในรัชย์อนันต์ สมุทวนิชและสุวดี เจริญพงศ์, บรรณาธิการ 2522 : บทที่ 5) การที่
ทราบว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์ และมีการออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์
ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2476 จึงเป็นเรื่องของความหวาดกลัวการเปลี่ยนแปลงในทาง
เศรษฐกิจแบบใหม่ ๆ โดยมีประวัติศาสตร์รัสเซียเป็นตัวอย่างที่ได้นึกคิดเปรียบเทียบได้
(ดู ม.จ. อากาศคำเจิง รัตต์ฉน์ 2526 : 127-158)

เป็นที่แน่ชัดว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมยอมรับการศึกษาทางการเมืองที่ได้สร้างขึ้นไว้
หลังการยึดอำนาจ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แม้ว่าอุดมคติของตนจะไม่เป็นจริงในบางส่วน
แต่โดยพื้นฐานคือมีระบอบกษัตริย์ใต้กฎหมาย มีสิทธิ เสรีภาพเสมอภาค และได้รับการเอกราช
ของประเทศไว้มั่นคงได้บังเกิดขึ้นอยู่แล้ว เขาได้อธิบายเหตุผลไว้เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2477
ว่าทำไมจึงต้องยอมกับบางอย่าง เพื่อที่จะได้ทำในอีกบางอย่าง ดังนี้

... จุดมุ่งหมายแห่งการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศสมีในเรื่องแบบเมื่อเปลี่ยนแปลงแล้ว
ปัญหาบุคคลที่จะเป็นประมุขหรือหัวหน้า การปกครองก็ยอมเกิดขึ้นไม่ว่าจะจับ และนำ
ความหมายนะมาสู่ประเทศชาติใด ตัวอย่างอันไม่ดีแห่งการปฏิวัติอย่างไม่สมบูรณ์
(Revolution Imperfaite) เช่นนี้ ไม่ควรนำมาใช้สำหรับประเทศสยาม
เหตุฉะนั้นผู้ถือการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญจึงมุ่งไปในทางที่จะทำให้เกิดความ
สุจริตสมบูรณ์แก่ราษฎรตามแนวหลัก 6 ประการมากกว่าที่จะกังวลในเรื่องแบบในเรื่อง

บุคคล เมื่อได้พระราชทานสิทธิคามรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนแล้ว (ปรีดี พนมยงค์ 2477 : คำนำ)

หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (มีนาคม 2477-กุมภาพันธ์ 2478) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ (กุมภาพันธ์ 2478-กันยายน 2481) ในระหว่างนี้เขาได้ทำงานตามอุดมคติต่อไปเป็นส่วน ๆ อย่างเช่น การตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในปี พ.ศ. 2477 เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางเศรษฐกิจและการเมืองแบบทฤษฎีวิชา ซึ่งจะสนองตอบกับยุคสมัยที่ได้มีระบอบใหม่ การเจรจาเลิกสนธิสัญญาไม่เท่าเทียมกับต่างประเทศจนสำเร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2480 ตามเงื่อนไขที่ประเทศสยามได้มีประมวลกฎหมายสมบูรณเหมือนกับนานาประเทศแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าผลงานของหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นเครื่องแสดงผลงานของรัฐบาลค้วและแสดงอุดมคติส่วนตัวของเขาเองด้วย ในส่วนหลังจะเห็นได้ชัดว่าเขาเป็นผู้ที่รักษาเจตนารมณ์ของการ เปลี่ยนระบอบการปกครองอย่างสม่ำเสมอ มีจุดเน้นอยู่ที่หลักหลักการของคณะราษฎรซึ่งจะท่องค้อย ๆ ทำให้สำเร็จไปที่ละขั้น เขาได้ให้คำอธิบายในภายหลังว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2475 ราวจนถึงปี พ.ศ. 2489 ก่อนที่จะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีสมาชิกประเภทแต่งตั้งนั้น เป็นเพียงขั้นตอน "กึ่งประชาธิปไตย" ประชาธิปไตยสมบูรณคือ สมัยที่สามตามพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 และตามที่ปรากฏเป็นจริงตามรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2489 (ปรีดี พนมยงค์ 2517 : 271)

6.3 หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ (2434-2517) ทรงเป็นโอรสพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ กับหม่อมหลวงทวนศรี วรวรรณ จบชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนราชวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2448 เสด็จไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษจนสำเร็จชั้นปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดทางด้านประวัติศาสตร์และการทูต ทรงเข้ารับราชการในกระทรวงต่างประเทศ เป็นปลัดทูตลอนดอน และเป็นเอกอัครทูตไทย ณ กรุงลอนดอน ในปี พ.ศ. 2472 ได้ทรงลาออกจากราชการกระทรวงต่างประเทศและเสด็จกลับมาอยู่ในประเทศสยามเป็นศาสตราจารย์ในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2475 ได้ทรงตั้งหนังสือพิมพ์ประชาชาติขึ้น และได้เป็นที่ปรึกษาฝ่ายไทยใน

กระทรวงต่างประเทศ รวมทั้งทรงเป็นที่ปรึกษาสำนักงานนายกรัฐมนตรีอีกตำแหน่งหนึ่ง
ด้วยในระหว่างปี พ.ศ. 2475 จนถึงปี พ.ศ. 2480

ภายในระบอบเก่าไม่ปรากฏหลักฐานว่าหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ
ได้ทรงแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์อันใดไว้ ทั้งที่โดยส่วนลึกของพระทัยได้ตรัสใน
ภายหลังว่า (2488 : 4) "ข้าพเจ้านิยมการปกครองแบบรัฐธรรมนูญนี้มาช้านานแล้ว"
เหตุผลประการหนึ่งเป็นเพราะทรงเป็นหม่อมเจ้า ย่อมทรงต้องอยู่ในขอบเขตของโบราณ
ราชประเพณีที่ถือว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประมุขทั้งของประเทศและของ
พระราชวงศ์พระราชวิจิตรต้องผูกมัดพระราชวงศ์ทั้งหมดไม่ว่ากฎหมายบ้านเมืองจะ
เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร 2488 : 40-41) ประการ
ต่อมาเป็นบุคลิกของพระองค์เองด้วย ที่ในตลอดชีวิตไม่เคยแสดงความคิดเห็นที่รุนแรงคัดค้าน
ผู้มีอำนาจโดยตรงเลย (พระยามานวราชเสวี, บรรณาธิการ 2506 : 11 ส่วนบนหน้า)
ที่กล่าว เช่นนี้รวมทั้งในประการแรกด้วยนั้นน่าจะอนุโลมอธิบายพฤติกรรมของเจ้านายได้
หลายองค์ อย่างเช่น พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา หม่อมเจ้าสกลวรวรรณกร วรวรรณ
หม่อมเจ้าอากาศคำแกิง รพีพัฒน์ เป็นต้น ซึ่งการเป็นเจ้านายได้เอกสิทธิ์มากกว่าสามัญชน
แต่ภายใต้เอกสิทธิ์นั้นก็มิพ้นชะตามโบราณราชประเพณีอยู่เป็นอันมาก เจ้านาย "รุ่นหนุ่ม"
นี้หลายพระองค์ทรงมีความรู้ความสามารถมาก แต่ไม่อาจแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้
อย่างโดยตรงในขณะก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง และภายหลังมีระบอบใหม่ก็ถูกจำกัดสิทธิ
โดยรัฐธรรมนูญซึ่งระบุให้เจ้านายอยู่เหนือการเมือง (เป็นประเด็นที่หม่อมเจ้าวรรณไวทยา
การ วรวรรณทรงคัดค้านดังจะได้อธิบายต่อไป) ส่วนบุคลิกภาพนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่าเป็น
แบบ "ผู้ดีเก่า" ที่ไม่ฟังคัดค้านใครอย่างรุนแรงโดยตรง มีความคิดความรู้ทางการเมืองก็
เป็นของส่วนตัว ไม่ใช่ธุรกิจที่จะต้องไปโฆษณาในที่สาธารณะ เพราะนิคประเพณีการ
ปกครองภายในกลุ่มสังคมของตน นอกจากนี้เฉพาะส่วนของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากรก็น่า
จะเนื่องมาจากที่ทรงเป็นนักการทูตด้วย เพราะโดยหลักวิชาชีพของนักการทูตจะไม่แสดง
ความคิดเห็นทางการเมืองแบบใดแบบหนึ่งให้ปรากฏอย่างเห็นได้ชัด มีเหตุผลประโยชน์ร่วมของ
ชาติเท่านั้นที่ต้องรักษา ทั้งนี้เปลี่ยนแปลงไปได้ตามสถานการณ์การเมืองภายใน (หลวง
ภัทรวาที, ในพระยามานวราชเสวี, บรรณาธิการ 2506 : 1-17)

เมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วพระองค์ได้ทรงแสดงความคิดเห็น
อย่างสำคัญในสองประการคือ หนึ่ง เรื่องภาษาในระบอบการเมืองสมัยใหม่ กับสองคือ
หลักวิชารัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องด้วยกับรัฐธรรมนูญและสภายุแทนราษฎร ทั้งสองประการนี้
กล่าวโดยทั่วไปแล้ว เป็นเรื่องที่ยุคนจำนวนมากนึกคิดอยู่แล้ว เป็นกระแสภูมิปัญญาในทศวรรษ
ที่ 2470 อยู่กลาง ๆ ระหว่างกระแสการเมืองที่ต้องการรักษาระเบียบการเมืองแบบ
ประเพณีกับต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว พระองค์ให้ความสนใจ
กับเรื่องภาษาไทยเป็นอย่างมาก คุณจะเป็นความตั้งใจส่วนตัวที่ต้องการใช้ภาษาไทยนี้
ควบคุมท่านองความคิดของบุคคลในสมัยนั้นพระองค์ศรีว่า

...ภาษาไทยนี้แหละจะเป็นหลักประกันแห่งความมั่นคงของประชาชาติไทยต่อไป
เพราะว่าถาเรานิยมใช้คำฝรั่งทับศัพท์ในคำที่เกี่ยวกับความคิดเห็นแล้ว เราอาจ
เดินเร็วเกินไปก็ได้ กล่าวคือเราอาจตายแบบของเขามาโดยตรง แทนที่จะดัดแปลง
เสียก่อนให้เขารูปเขาท่านองความคิด... (ม.จ.วรวรรณไวทยากร วรวรรณ 2475 :
67)

ตัวอย่างแรก คือ คำว่า "ราษฎร" ซึ่งได้มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในหมู่นัก
กลุ่มหนึ่ง อย่างเช่นมีหนังสือพิมพ์รายวันชื่อ ราษฎร พิมพ์เผยแพร่อยู่ในระหว่างปี พ.ศ. 2471-
2472 ในคำถวายนฎีกาที่มีอยู่อย่างมากมายราษฎร เรียกตัวเองว่า "ราษฎร" คณะผู้ก่อการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง เรียกตัวเองตามยุคสมัยว่า "คณะราษฎร" ครั้นเมื่อมีการ
เปลี่ยนแปลงทางการเมือง เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญปกครองราชอาณาจักรสยาม
27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ระบุให้เรียกฝ่ายบริหารว่า "กรรมการราษฎร" จะเห็นได้ชัดว่า
คำสามัญดั้งเดิมได้กลายมาเป็นภาษาการเมือง (political language) และชนชั้น
นำบางส่วนก็ตระหนักดีว่า คำว่าราษฎรนี้หากจะใช้ต่อไปจะทำให้เกิดการแตกแยกทางการเมือง
เมือง และได้มีการปรึกษากันอยู่บ้างแล้วว่าจะให้เปลี่ยนไปใช้คำอื่น ในสถานการณ์ดังกล่าวนี้
หม่อมเจ้าวรวรรณไวทยากร วรวรรณทรงเห็นพ้องด้วยที่ไม่ให้ใช้คำว่าราษฎร

...คำว่าราษฎร ตรงกับคำว่า People-people โดยนัยที่หมายถึง สามัญชน
คือไม่ใช่ขุนนาง ดังที่อังกฤษเรียกว่า Commons ในชื่อสภายุแทนราษฎรของเขา
ซึ่งชื่อว่า House of Commons (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ 2514 ข : 683)
ความร่างรัฐธรรมนูญมาตรา 1 และมาตรา 65 ถ้าใช้ "ประชาชน" แทน "ราษฎร"
โคจะดี เพราะราษฎรเป็นคนชั้นหนึ่งเท่านั้นของประชาชน ส่วนประชาชนนั้นเป็น
เหล่าชนชาวไทยทั้งมวล (พระองค์เจ้าวรวรรณไวทยากร 2488 : 72)

ข้อเสนอที่ประกอบด้วยหลักวิชาข้างต้นนี้มีผลให้เห็นเป็นจริง เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม 10 ธันวาคม 2475 ได้เปลี่ยนชื่อ "ราษฎร" เป็น "ประชาชน" รวมทั้งเปลี่ยนชื่ออื่น ๆ อย่างเช่น "กรรมการราษฎร" เป็น "คณะรัฐมนตรี" "ธรรมนูญการปกครอง" เป็น "รัฐธรรมนูญ" ฯลฯ อันเป็นการเปลี่ยน "ท่าของความคิด" ใหม่ให้เข้ากับที่ควรจะเป็นไปในประเทศสยาม

อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ คำว่า "ปฏิวัติ" ซึ่งพระองค์ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อเรียกเหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475 เหตุผลเพราะคำว่าปฏิวัติได้ถอดมาจากคำว่า Revolution แปลตามศัพท์ว่าการหมุนกลับหรือหมุนรอบ

... การเปลี่ยนแปลงของเรานั้น ไม่ใช่การพลิกแผ่นดิน แต่เป็น Revolution การเปลี่ยนแปลงจากราชธิปไตยมาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญนั้น แม้ไทยจะวาทะไร ฟรังก็ว่าเป็น Revolution เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง เพราะฉะนั้นถ้าไม่ใช่คำว่าปฏิวัติก็จะเข้าใจความคิดเห็นของฝรั่งในเรื่องนี้หาได้ไม (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ 2514 ช : 252-253)

การอธิบายข้างต้นเป็นที่ยอมรับของชนชั้นนำในขณะนั้น และในระยะต่อมาด้วย ทั้งที่ตามความจริง คณะราษฎรฝ่ายพลเรือนนิยมที่จะเรียกว่าการยึดอำนาจ (coup d'etat) มากกว่า เพื่อที่จะให้คนเข้าใจว่าสิ่งที่ก้าวหน้าต้องกระทำต่อไปข้างหน้าคือการ แก้ไขรัฐธรรมนูญ การบำรุงสุขสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจของราษฎร และการรักษาเอกราชสมบูรณ์ ส่วนหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณทรงเห็นว่าการแปรสภาพมรดุฐานทางสังคมการเมืองได้เกิดขึ้นแล้ว เพียงแต่อาการที่จะเป็นไปย่อมอยู่ในเงื่อนไขแห่งกาละเทศะ ขยายความได้ว่า

ปรีดี พนมยงค์ (2525 : 43-65) กล่าวว่า คณะราษฎรไม่ได้ถือเรียกเหตุการณ์ดังกล่าวว่า "ปฏิวัติ" รวมทั้งไม่ได้ทรงตนว่าเป็นนักปฏิวัติด้วยการปฏิวัติหรือที่นายปรีดี พนมยงค์ เสนอให้เรียกว่า "อภิวิน" มีความหมายว่าต้องทำอะไรมากกว่าวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ที่ความตามตัวอักษรหมายความว่าถ้ายอมรับว่า 24 มิถุนายน 2475 เพียงวันเดียวเป็นการปฏิวัติแล้ว ก็ย่อมไม่มีความจำเป็นทำอะไรให้มากกว่าการปฏิวัติอีก

ในการปฏิวัติหรือเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองนั้นเปรียบประดุจการแกว่ง
 แหงลูกตุ้มนาฬิกา ถ้าแกว่งไปข้างซ้ายไกลก็ยอมกลับแกว่งไปข้างขวาไกล ถ้าแกว่ง
 แรงไปข้างหนึ่งก็ยอมกลับแกว่งแรงไปอีกข้างหนึ่ง แต่ถาแกว่งพอประมาณ ตามสมควร
 แล้วอาการแกว่งก็จะเป็นไปตามปกติวิสัยด้วยความราบรื่นเรียบร้อย (กรมหมื่น
 นราธิปพงศ์ประพันธ์ 2514 ก : 1025)

มีภาษาการ เมืองเป็นจำนวนมากที่หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร ได้ทรงบัญญัติไว้
 และมีผลให้เห็นเป็นจริง อย่างเช่น ประชาชน ลัทธิรัฐธรรมนูญ รัฐศาสตร์ สัญญาประชาคม
 ผลประโยชน์ เป็นต้น และที่ไม่นิยมใช้กันก็มีอยู่จำนวนหนึ่งเช่นกัน อย่างเช่น โภคกิจ
 ประชาคมวิทยา ลัทธิขงการ เป็นต้น

ผู้สนใจเรื่องภาษาการ เมืองกล่าวโดยทั่วไปคือ นักหนังสือพิมพ์ และนักคิด
 นักเขียนอิสระของยุคสมัยที่ช่วยกันคิดและยอมรับใช้คำใหม่ ๆ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร
 วรรณกร ทรงเป็นผู้หนึ่งที่น่าสนใจถกเถียงการใช้ภาษาการ เมืองใหม่ ๆ แต่ที่พระองค์จะใช้
 คำอย่างมีคำอธิบายแบบมีหลักเกณฑ์ประกอบทุกครั้งไม่ได้ใช้ไปตามแต่สามัญสำนึกจะคิดได้
 คังนั้นจึงเป็นผู้วิจิตรที่มีน้ำหนักที่สุดของยุคสมัยนี้ (สนิท เจริญรัฐ, ในพระยามานวราช
 เสวี, บรรณาธิการ 2506 : 106-108) ผู้ที่ตระหนักว่าภาษาไทยแบบใหม่จะเป็นเครื่อง
 แสดงความคิดความเจริญของยุคในระดัปรอง ๆ สงมา มีอยู่บ้างเช่น นายจำกัถ พลาญกูร
 ผู้เขียนหนังสือเรื่องปรัชญาของสยามใหม่ (2479) พระยาอุปทิศศิลปสาร (นิ่ม กาญจน-
 ชีวะ) ผู้อธิบายว่า ควรใช้คำว่า เอกราช, เอกราชย์ หรือเอกราชบุรี (วิทยากรย์ 2460)
 เป็นต้นเป็นที่น่าสังเกตว่าภายในคณะผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นไม่มีผู้หนึ่งผู้ใด
 รับผิดชอบโดยตรงที่จะจัดหาให้มีภาษาการ เมืองแบบใหม่ ทุกอย่างอนุโลมใช้ตามความสlovak
 ของยุคสมัยทราบจนในระยะหลังเมื่อไม่นานมานี้หลวงประดิษฐมนูธรรมหรือนายปรีดี พนมยงค์
 จึงได้อธิบายใหม่ว่าเหตุการณ์ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ต้องเรียกว่า "อภิวัฒน์" ไม่ใช่
 "ปฏิวัติ" (ปรีดี พนมยงค์ 2525 : 43-65)

ภาษาการ เมืองใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2475 และ 2476 เมื่อได้เป็น
 ที่ยอมรับรองใช้กันโดยทั่วไป ก็ย่อมมีผลเป็นการบ่งบอกลักษณะอาการ ของการมีระบอบใหม่
 กุจะเป็นครั้งเดียวในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ที่มีภาษาการ เมืองแบบใหม่บัญญัติขึ้นและ
 เป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ในวิถีชีวิตของมนุษย์ย่อมจะต้องเข้าใจคติจากภาษา
 การ เมืองที่ได้เกิดขึ้นจริงและมีมาอยู่ก่อนแล้ว ข้อพิจารณานี้ย่อมยืนยันว่ามีอิทธิพลของ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณอยู่ในระบบคิดทางการเมืองของคนไทยสมัยใหม่ และในเชิงเปรียบเทียบแล้วมีมากกว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม

แนวความคิดของพระองค์อีกประการหนึ่ง เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญและกิจกรรมของสภาผู้แทนราษฎร เป็นที่แน่ชัดว่าพระองค์ทรงสนับสนุนระบอบใหม่พร้อมทั้งมีคำอธิบายอย่างมีหลักวิชา คำว่ารัฐธรรมนูญที่พระองค์ตราว่าได้นิยมชมชอบมาเป็นเวลานานนั้นมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นหลักแห่งชีวิตการเมืองของประเทศ พระองค์เห็นว่ารัฐธรรมนูญของสยามควร เปรียบเทียบได้เฉพาะแต่อังกฤษและฝรั่งเศส ไม่ควร เปรียบเทียบกับญี่ปุ่น ซึ่งมีภาพลวงคำอยู่มาก เพราะในประเทศญี่ปุ่นพระเจ้าจักรพรรดิมิได้ทรงใช้อำนาจมาหลายร้อยปีแล้ว และรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นเป็นรัฐธรรมนูญที่ฝ่ายพระเจ้าจักรพรรดิพระราชทานเอง (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร 2488 : 4-5) ทรงข้ามกับประเทศสยามมีคณะราษฎรเป็นผู้ก่อการทำการปฏิวัติรัฐธรรมนูญในระยะต้นจึงจะต้องบิดแควมมากกว่าที่ควรจะเป็นในบางประการ

... ผู้ที่จะสมัครรับเลือกในชั้นนี้จะต้องได้รับอนุมัติจากคณะราษฎร เสียก่อน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้ที่จะเป็นปรปักษ์ต่อหลักนโยบายของคณะราษฎร เข้ามารับชั่งชั่งหาหลายกิจการของคณะราษฎร ได้ ซอนนี้เป็นธรรมดา (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร 2488 : 49)

กระนั้นก็ตาม หลักการเรื่องความเสมอภาคได้รัฐธรรมนูญก็ควรจะมีอย่างชัดเจน ยกเว้นแต่จะถือเอาความสะดวกในการปกครอง (political expediency) เหนือหลักการสิทธิรัฐธรรมนูญ (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร 2488 : 46)

ตามอุดมคติของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณนั้นกล่าวไว้ชัดเจนว่า ต้องการให้เจ้านายไม่อยู่เหนือการเมือง (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร 2488 : 59-61) เหตุผลประการสำคัญคือ หลักทฤษฎีประการของคณะราษฎร ไม่น่าจะละเมิดเสียหรือคัดทอนลงเสียตั้งแต่ต้น หากมุ่งหวังไม่ให้เจ้านายมีสิทธิยิ่งกว่าราษฎร ก็ไม่ควรจะมีข้อยกเว้นให้แก่เจ้าการระบุว่าเจ้ามีฐานะเหนือการเมืองเป็นเอกสิทธิ์อย่างหนึ่ง เอกสิทธิ์โดยอ้อมมีทั้งทางได้ประโยชน์และทางเสียประโยชน์ เจ้านายในประเทศสยามไม่ได้รับเงินเลี้ยงชีพประจำปีจากสถานิติบัญญัติแต่อย่างใดก็ไม่ควร ถูกตัดโอกาสประกอบอาชีพบางอย่างผู้ที่ควรยกให้อยู่เหนือความติเตียนมีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์เดียว ส่วนเจ้านายอื่น ๆ น่าจะอนุโลมปรับให้มีสิทธิ เสมอภาคกัน

สิทธิของประชาชนควรจะต้องระบุให้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิทางการเมือง และสิทธิในการดูแลเอาใจใส่ สิทธิที่ใคร่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็น เอกสิทธิ และเสรีภาพส่วนบุคคลที่ไม่ควรมีอะไรมาขัดขวางอยู่แล้วตามธรรมชาติ แต่ สิทธิที่ควรระบุกันใหม่ซึ่งอาจเป็นในระยะต่อ ๆ ไป คือสิทธิที่จะเรียกร้องเอาประโยชน์จากรัฐบาล อย่างเช่นการศึกษาตามที่ระบุไว้เป็นเพียงแต่เสรีภาพ กล่าวคือ เป็นเพียงอยากเรียนอะไรก็ได้ แต่ยังไม่ใช่สิทธิที่จะเรียกร้องให้รัฐบาลให้การศึกษาแก่ประชาชน รัฐบาลของประเทศสยามในระยะต้นของการ เปลี่ยนระบอบการปกครองจึงเป็นรัฐบาล ตำรวจ (Etat Gen darme) ยังไม่ถึงขั้นรัฐบาลเทพารักษ์ (Etat Providence) กล่าวคือ ระบุให้รัฐบาลเป็นเพียงผู้รักษาความสงบเรียบร้อย ยังไม่ถึงกับวางหลักว่า รัฐบาลต้องบำรุงประชาชนไว้ (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร 2488 : 149)

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรทรงมีความเห็นว่าการ เมืองภายในระบอบใหม่ต้องให้สภาผู้แทนราษฎรควบคุมรัฐบาลอยู่เนื่องนิตย์ สมัยประชุมของสภาจึงควรมีประมาณครึ่งปีเป็นอย่างน้อย รัฐบาลเป็นเพียงอุปกรณ์จำเป็นอำนาจอธิปไตย เมื่ออำนาจตกไปอยู่ในมือของบุคคลน้อยคนเช่นนี้ ประชาชนต้องระมัดระวังอย่างที่สุด เพื่อมิให้บุคคลเหล่านี้ใช้อำนาจในทางที่ผิดได้ (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร 2488 : 142-143)

หลักการความคิด เห็นที่มุ่งประสงค์ประคับประคองระบอบใหม่ให้เป็น "ลูกตม ณาฬิกาที่แกว่งพอประมาณ" ดังกล่าว เป็นที่ยอมรับในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมาก เมื่อในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีข้อคิดขัดใจในเรื่องหลักวิชาประวัติศาสตร์ อย่างเช่น พรรค การเมืองคืออะไร ก็จะร้องขอประธานสภาผู้แทนราษฎรอนุญาตให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรทรงให้คำอธิบายได้ในฐานะเป็นที่ปรึกษาคณะรัฐมนตรี (ดูรายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร : ครั้งที่ 22/2477 สามัญ 19 กุมภาพันธ์ 2477) อาจกล่าวได้ว่าความคิด เห็นของพระองค์เป็นกรอบโครงอันหนึ่งของระบอบใหม่ช่วยเสริมเจตนารมณ์การมีระบอบ การปกครองแบบกษัตริย์ใต้กฎหมาย และช่วยเสริมกระแสที่ต้องการให้ระบอบใหม่มีเสถียร ภาพโดยไม่เปลี่ยนแปลงรากฐานไปตามกระแสความคิดแบ่งคนเป็นชนชั้นระหว่างเจ้านาย ชุนนางกับราษฎร ระบอบใหม่เน้นโครงสร้างหน้าที่ลดหลั่นกันไปมีฝ่ายบริหารกับนิติบัญญัติ แบบควบคุมซึ่งกันและกัน และทุกคนภายในประเทศ เป็นประชาชนมีสิทธิ เสมอภาคกันตาม พฤษภัตริย์ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ

6.4 หลวงวิจิตรวาทการ

หลวงวิจิตรวาทการ (กิมเหลียง วัฒนปฤดา, 2441-2505) เป็นบุตรนายอิน และนางคล้าย วัฒนปฤดา เกิดที่จังหวัดอุทัยธานี สำเร็จการศึกษาเป็นเปรียญ 5 ประโยค จากสำนักวัดมหาธาตุ เป็นครูสอนนักเรียนและบาลีแก่ภิกษุสามเณรในวัดมหาธาตุ และได้ลาสิกขาบทในปี พ.ศ. 2461 เข้ารับราชการในกระทรวงต่างประเทศ ประจำอยู่ ณ สถานทูตไทยกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เป็นเวลา 6 ปี และในที่อื่น ๆ อีกสองแห่ง หลังจากนั้นจึงกลับเข้าประจำกระทรวงจนมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงต่างประเทศในปี พ.ศ. 2475 ได้ลาออกจากราชการระยะหนึ่ง และกลับเข้ารับราชการอีกเป็นผู้บัญชาหอสมุดแห่งชาติ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2476 และเป็นอธิบดีกรมศิลปากรในปีเดียวกัน ตำแหน่งสูงสุดในปี พ.ศ. 2480 คือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

บุคคลผู้นี้ได้เขียนหนังสือไว้ถึง 21 เล่มภายในระยะเวลาสามปีเศษระหว่าง พ.ศ. 2471 จนถึง พ.ศ. 2474 ได้แก่ หนังสือประวัติศาสตร์สากล 12 เล่ม หนังสือมหาบุรุษ (2471) หนังสือมันสมอง (2471) เป็นต้น มีโรงพิมพ์เป็นของตนเองชื่อวิริยา-นภาพ ได้เขียนบทความลงพิมพ์ตามหนังสือต่าง ๆ อยู่เสมอ รวมทั้งในวารสารดวงประทีป ซึ่งเขาเองเป็นบรรณาธิการ ด้วยเหตุนี้เขาจึงมีชื่อเสียงและได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถา อยู่เสมอ (ดูหลวงเลขาวิจารณ์, ผู้รวบรวม 2474)

การแสดงปรัชญาความคิดของหลวงวิจิตรวาทการที่กว้างขวางนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ประวัติศาสตร์ จิตวิทยา การระหว่างประเทศ การเมือง ฯลฯ ดังกล่าวทั้งก่อนและหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในทศวรรษที่ 2470 วางอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า

... มนุษย์มีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ในโลกด้วยเหตุอย่างเดียว คือ เพื่อทำหน้าที่ ใครไม่ทำหน้าที่ คนนั้นก็ไม่มีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ในหนักโลกและตายเสียดีกว่า บุคคลที่ทำหน้าที่ของตนเท่านั้นที่สมควรจะมีที่อยู่ในพื้นพิภพนี้ เพราะคนทำหน้าที่ของคนเท่านั้นที่โลกและประเทศบ้านเมืองต้องการ... (หลวงวิจิตรวาทการ 2518 : 174)

ข้อวินิจฉัยข้างต้น แสดงไว้ในขณะที่ประเทศยังปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และจะเห็นได้ว่ามีจุดเน้นที่ต่างจากหลวงประดิษฐมนูธรรมซึ่งได้ประกาศหลักการ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคมีตามธรรมชาติมนุษย์ การประกาศหลักการแบบยึดหน้าที่เป็นแก่นแท้ของชีวิตมนุษย์นั้นในอันที่จริงตีความได้ทั้งว่าสนับสนุนและเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบการ เมือง ทั้งนี้ขึ้นกับ

"ความรู้สึกต่อสถานการณ์" ว่า ผู้นำได้ทำหน้าที่หรือไม่ และประชาชนพลเมืองได้ทำหน้าที่หรือยัง เมื่อใส่อารมณ์ความรู้สึกเข้าไปแล้วจะช่วยหนุนให้ทำลายสิทธิขรรกระบอบการเมืองได้อย่างรุนแรงหรือสนับสนุนระบอบการเมืองได้อย่างแข็งขันเช่นกันไม่ว่าในทิศทางหนึ่ง

อารมณ์ความรู้สึกที่มีอยู่อย่างหนาแน่นในหัวหลวงวิจิตรวาทการมีอยู่สองประการคือ หนึ่ง ความรู้สึกชาตินิยม ที่เชื่อว่าชนชาติไทยยิ่งใหญ่มาแต่โบราณกาล และต้องขยายตัวเองให้ยิ่งใหญ่ต่อไป กับสอง ความรู้สึกเชื่อถือบูชา ตัวบุคคลที่มีความสามารถเป็นพิเศษเหนือคนปกติธรรมดาว่าสามารถสร้างสรรค์ความก้าวหน้าให้บังเกิดขึ้นเห็นทันตาแก่ประเทศชาติ

ในประการแรก เป็นที่สังเกตได้ว่า ความรู้สึกชาตินิยมนั้นเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปของยุคสมัย อย่างเช่นหลวงประดิษฐมนูธรรมเองก็มีความต้องการ ชาติอิทธิพลของต่างประเทศตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาคอนุญาตให้มีศาลกงสุลในประเทศสยาม เป็นต้น ส่วนหลวงวิจิตรวาทการนั้นมีความรู้สึกชาตินิยมอีกแบบหนึ่ง เห็นว่าชาตินิยมเป็นทั้งจุดมุ่งหมายและวิธีการทางการเมือง คือ

...ชาติเป็นสำคัญ ทำอะไรต้องนึกถึงคนทั้งชาติ ไม่เพียงเลี้ยงนะเพาะผลประโยชน์ของพวกใดพวกหนึ่ง นโยบายอันสำคัญคือพยายามรักษาอิสรภาพของชาติ และสมานชาติให้กลมเกลียวกันต้องการรักษาความสัมพันธ์ในระหว่างศาสนาและอาณาจักร เอาใจใส่ในการบำรุงศาสนาเท่า ๆ กับการบำรุงเมือง พยายามให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์และการพูดในที่ประชุมชน ส่วนปัญหาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจนั้น คณะชาติก้าวหน้าทางกลางในระหว่างสิเบอรด์กับไซเซียลิสต์ คือเห็นว่าตามปกติควรปล่อยให้อุตสาหกรรมต่าง ๆ เป็นงานของบุคคล รัฐบาลไม่ควรรวบรัดเอามาทำเอง แต่ก็มีบางอย่างที่เราควรปล่อยให้คนทำโดยลำพังจะเป็นการเสื่อมเสียต่อชาติ หรือเป็นภัยแก่ประชาชนและในกรณีเช่นนั้น รัฐบาลจึงทำเอง สิ่งทีคณะชาติเอาใจใส่มากที่สุด ก็คือรักษาอาณาเขตที่มีอยู่แล้วให้มั่นคงและพยายามขยายอาณาเขตออกไป (หลวงวิจิตรวาทการ 2475 : 25-26)

หลวงวิจิตรวาทการได้ประกาศตัวเองว่าเป็นผู้นิยมลัทธิชาตินิยม และได้พิสูจน์ด้วยงานเขียนทางประวัติศาสตร์ว่าชาติไทยยิ่งใหญ่มาแต่โบราณกาลจะถอยร่นต่อไปไม่ได้อีกแล้ว (หลวงวิจิตรวาทการ 2476 : 10-15) เขาเห็นว่าลัทธิชาตินิยมเป็นทางเลือกหนึ่งของระบอบใหม่ อาจกล่าวได้ว่ามีผู้สนับสนุนเขาเป็นจำนวนมาก พิจารณาจากหนังสือปลูกเร้าชาตินิยมใน

ทศวรรษที่ 2470 ก็คงจะพอเห็นได้ว่ามีจำนวนมากมาย ทางเลือกของระบอบใหม่ตาม ✓
ลัทธิชาตินิยมได้รูปไว้ชัดเจนแล้วข้างต้นว่าปฏิเสชการแบ่งคนเป็นพรรคพวกและเป็น
ชนชั้น นโยบายทางเศรษฐกิจเป็นแบบผสม มุ่งรักษาอิสรภาพของชาติและขยายดินแดน

ประการต่อมา คือ ยกย่องบูชา "มหาบุรุษ" นั้นกล่าวได้ว่าเขาได้เป็นผู้ริเริ่ม
เผยแพร่ความคิดนี้ในสังคมสยามเป็นคนแรก ๆ ในหนังสือเรื่องมหาบุรุษ ซึ่งพิมพ์ครั้งแรก
จำนวนห้าพันเล่มก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เขากล่าวว่า

...วิเคราะห์ที่ถูกต้องแท้ของคำว่ามหาบุรุษนั้น เราอาจกล่าวได้ว่า คือ บุคคลซึ่ง
ถูชาติไปเสียแล้วโลกหรืออยู่นอประเทศหนึ่งจะขาดสิ่งสำคัญไปอย่างหนึ่ง
เช่น ถ้าคนอยู่อย่างปราศเทอไรไม่มีขึ้นในโลก โลกคงไม่รู้จักวิถีชีวิตที่สุด สำหรับช่วย
ชีวิตมนุษย์ให้พ้นอันตรายเมื่อถูกภัยพิบหรือสุนัขบ้ากัด ถ้าประเทศฝรั่งเศสไม่มีคน
อย่างนะโปเลียน ก็ไมนาเชื่อว่าจะตั้งตัวขึ้นได้ในเมื่อเกิดระส่ำระสายเพราะ
การกบฏ (หลวงวิจิตรวาทการ 2471 : 13-14)

ดูเหมือนว่าการแสวงหาผู้ที่ถ้าประเทศสยามขาดไป ก็เหมือนขาดสิ่งสำคัญไปนั้น หลวง-
วิจิตรวาทการจะค้นพบใครภายหลังเปลี่ยนระบอบการปกครองแล้ว

อนึ่ง ผู้ที่คิดแสวงหามหาบุรุษหรือท่านผู้นำของประเทศสยามนั้น กล่าวได้ว่า
มีจำนวนมากอยู่พอสมควร นับตั้งแต่นายทหารระดับกลางภายในคณะราษฎร อย่างเช่น
นายร้อยเอก หลวงพรหมโยธี (มังกร ผลโยธิน) ได้เรียบเรียงประวัติคนไปเสียน ✓
ขึ้นอ่านภายในกลุ่มทหาร (มังกร พรหมโยธี 2502 : คำนำ) นักหนังสือพิมพ์ กลุ่ม
"คณะบูรณการ" เรียบเรียงหนังสือเรื่อง สุบุรุษแห่งอุทัยประเทศ (2477) ขึ้นเพื่อ ✓
ชี้ให้เห็นว่าภายในสถานการณ์ความจำเป็นระหว่างชาติต้องมีผู้นำและนักหนังสือพิมพ์
กลุ่มวิจารณ์รัฐบาลอย่างเช่น ม.ร.ว. ทรงสุจริต นวรัตน์ ได้เขียนหนังสือ มหาบุรุษไทย

หนังสือเหล่านี้มีขนาดเล็ก จำหน่ายราคาถูกและกระจายอยู่ทั่วไป
เท่าที่ผู้เขียนตรวจสอบสันนิษฐานว่าน่าจะมีมากกว่าห้าสิบเล่มขึ้นไป ตัวอย่างรายชื่อ
ของหนังสือ มีอย่างเช่น สยามกับสงครามโลกคราวหน้า (2477), สยาม ร.ศ. 112 (2477),
ไทยในอากาศ (2478), อิทกลีในสงครามโลกครั้งที่ 2 (2478) เป็นต้น

(The Great Man of Siam) (2480) แสดงให้เห็นว่าชนชาติไทยมีมหาบุรุษมาแต่โบราณกาล การกล่าวถึงมหาบุรุษไทยนี้จะปลุกความรู้สึกรักชาติของชาวไทยให้มากยิ่งขึ้น
 ควบ

กระแสรู้สึกนึกคิดเรื่องการมีท่านผู้นำ และมีการปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยม
 จึงมีอยู่แล้วในหมู่นักคิดเรื่องการเมือง การไปกับกระแสความสนใจความหมายของสิทธิ เสรีภาพ
 และความเสมอภาคที่มีอยู่ในหมู่นักคิดกลุ่มหนึ่ง กระแสทั้งสองเป็นเรื่องวินิจัยได้ยากว่า
 อะไรสำคัญมากหรือน้อย ไม่ได้เกิดแบบเรียงลำดับเวลาว่ามีก่อนมีหลัง และไม่ได้แบ่ง
 แยกว่าทหารมุ่งแต่เรื่องชาตินิยม หรือพลเรือนมุ่งแต่เรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค

ในช่วงก่อนเปลี่ยนระบอบการปกครอง หลวงวิจิตรวาทการไม่ได้แสดงความ
 คิดเห็นอย่างตรงไปตรงนามากนักว่าควรจะต้องเปลี่ยนระบอบการปกครองแต่ครั้งเมื่อ
 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้ว เขาได้แสดงตัวเองอย่างเต็มที่ว่าสนับสนุนระบอบใหม่
 ในหนังสือเรื่องการเมืองการปกครองของกรุงสยาม พิมพ์เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2475
 เขาได้อุทิศแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร และได้ให้คำอธิบาย
 เหตุการณ์ครั้งนี้ว่าเป็นการ "พลิกแผ่นดิน" เกิดจากสาเหตุ 4 ประการคือ การเปลี่ยน
 แปลงในต้นรัชกาลปัจจุบันไปเน้นให้พวกเจ้ามีอำนาจมากขึ้น การบริหารงานมีลักษณะ
 ปิดบังความลับในราชการ รัฐบาลไม่ยึดถือหนังสือพิมพ์ และการคัดทอนงบประมาณและ
 การจัดเก็บภาษีแบบใหม่ที่ไม่ยุติธรรมนัก (หลวงวิจิตรวาทการ 2475 ก : 88) คณะ
 ราษฎรซึ่งหลวงวิจิตรวาทการเห็นว่าเป็นพรรคแนวร่วมจึงเข้ายึดอำนาจเปลี่ยนระเบียบ
 การเมืองการปกครองให้เจ้ากับราษฎรมีสิทธิและหน้าที่เสมอกัน (หลวงวิจิตรวาทการ
 2475 ก : 117)

หลวงวิจิตรวาทการเห็นว่าแนวทางที่ระบอบใหม่ควรดำเนินไปต้องยึดถือหลัก
 3 ประการคือ เป็นมิตรกับคนทุกชั้น หวังความดียั่งยืนในทุกทาง และให้สยามมีความ
 กลมเกลียวกันทั้งประเทศ (หลวงวิจิตรวาทการ 2475 ค : 91) ข้อเสนอแนะนี้เน้นทาง
 สายกลางปฏิเสธการใช้แนวคิดแบ่งแยกคนเป็นชนชั้นคล้ายกับข้อเสนอของหม่อมเจ้า
 วรณไวทยากร วรวรณ แต่ที่ต่างกันก็มีอยู่อย่างสำคัญว่าหม่อมเจ้าวรณไวทยากร
 เห็นว่า "อาการที่ควรเป็นไปขึ้นกับกาลละเทศะ" ซึ่งเป็นคำกล่าวแบบกว้าง ๆ ปรากฏจาก

เป้าหมายที่แน่นอนบ่งเฉพาะ ส่วนหลวงวิจิตรวาทการนั้นในฐานะผู้สนใจวิชา มันสมอง, กำลังใจ, มหาบุรุษ การรู้ทิศทางที่จะก้าวหน้าต่อไปอย่างชัดแจ้งมีความสำคัญยิ่ง ข้อเสนอของเขาไม่ใช่อุดมคติจืดจางให้มีบำรุงสุขสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจแบบหลวงประดิษฐมนูธรรม หากแต่เป็นปฏิวัติจิตใจและวัฒนธรรมของมนุษย์ (หลวงวิจิตรวาทการ 2518 : 243-264)

การให้คุณค่าแก่วัฒนธรรมและจิตใจเป็นอย่างมากนี้ปรากฏให้เห็นตั้งแต่งานเขียนชิ้นแรก ๆ ของเขา เป็นอิทธิพลจากการได้ศึกษาระบบการศึกษาของสงฆ์โดยตรง เขาเห็นว่ามนุษย์ที่แท้มีพลังอยู่ที่จิตใจและมันสมอง ซึ่งต้องนำเอามาชักเถลาเจียรนัยให้คงงามขึ้นตามควร เขาเห็นว่าการปฏิวัติเป็นกระบวนการที่ต้องทำต่อเนื่องไปจนถึงให้มีการเปลี่ยนแปลงนิสัยใจคอคน

...งานปฏิวัตินั้นเป็นงานที่ดี และเป็นกุศลกรรม แต่เป็นงานที่ลำบากเป็นงานที่ท้าทาย และเป็นงานที่ต้องใช้เวลา งานปฏิวัติอาจเริ่มต้นด้วยรัฐประหาร คือ Coup d' Etat แต่หารัฐประหารทองดีเป็นการ เริ่มเปิดฉากงานปฏิวัติเท่านั้น เมืองงานรัฐประหารเสร็จแล้ว งานปฏิวัติยังจะต้องทำต่อไปอีกเป็นแรมปี อูย่างเดียวกับในในประเทศเรา งานรัฐประหารคือ Coup d' Etat ทำเสร็จในชั่วเวลา 2-3 ชั่วโมง ส่วนงานปฏิวัติยังต้องทำกันมาจนทุกวันนี้ และก็ยังไมเสร็จอาจจะต้องทำกันต่อไปอีกหลายปี... เป็นดังนี้ก็เพราะว่างานปฏิวัติเป็นงานซึ่งต้องไม่ทำเฉพาะแต่เปลี่ยนระบอบการปกครอง เปลี่ยนระบอบการ เศรษฐกิจ การคลังและการศึกษาเท่านั้น งานปฏิวัติยังต้องทำให้ตลอดถึงการ เปลี่ยนลักษณะนิสัยใจคอคน... (หลวงวิจิตรวาทการ 2518 : 245)

นั่นคือการปฏิวัติตัวมนุษย์ (Human Revolution) คือปลุกฝังความขยันขันแข็งในการทำงาน ปลุกความนิยมในงานอาชีพและปลุกเพาะนิสัยพึ่งตนเอง และให้ประชาชนทุกคนทำหน้าที่ที่มีอยู่อย่างเต็มที่แข่งขัน

หลวงวิจิตรวาทการ เป็นทั้งผู้มีอุดมคติอันแรงกล้าและเป็นผู้ปฏิบัติงานให้กับระบอบใหม่ด้วย ในปี พ.ศ. 2475 เขาได้ร่วมเตรียมการ ก่อตั้งคณะชาติกับคนอื่น ๆ และได้ลาออกจากราชการไประยะหนึ่ง หลังจากนั้นเขาได้มีโอกาสช่วยรัฐบาลอย่างแข็งขัน เป็นผู้ร่างแถลงการณ์ในคราวปราบกบฏบวรเดช เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 ทั้งนี้มีหลวงประดิษฐมนูธรรมและหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณเป็นผู้ตรวจ

(นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ 2527 ก : 109) ผลงานชิ้นนี้แสดงให้เห็นความสามารถอันสูงยิ่งของชาติที่ใช้ภาษา จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ และหลักกฎหมายตอบโต้กับแถลงการณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งและปลุกเร้าความรู้สึกเห็นแก่ชาติและรัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญ เป็นประสบการณ์ที่ตัวรัฐบาลในระบอบใหม่จำเป็นต้องใช้กรมโฆษณาการผูกมัดจิตใจผู้คนที่ให้ยอมรับแนวทางที่รัฐบาลยึดถือและได้กระทำไปแล้ว

การศึกษาแนวความคิดของหลวงวิจิตรวาทการ อาจตีความได้หลายแนวทาง และตรงกันข้ามกันเลยทีเดียว (สมเกียรติ วันทะนะ 2525 : 1-23) ขึ้นกับการประเมินคุณค่าความรู้สึกเรื่องชาตินิยมขยายอำนาจและขยายกองมหาบุรุษหรือเลว กระนั้นก็ตามในหลักการพื้นฐานที่เห็นว่ามนุษย์เกิดมาต้องทำหน้าที่ด้วยความมีกำลังใจและรู้จุดหมายที่ชีวิตจะพากเพียร ไปได้มีอิทธิพลอยู่ในความคิดของผู้คนที่เติบโตมากับการเปลี่ยนแปลงในทศวรรษที่ 2470 (บุญชนะ อิตถากร 2522 : 64-75) การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์เป็นเรื่องที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเรื่องดี แนวความคิดของหลวงวิจิตรวาทการจึงหนุนเสริมสร้างระบอบใหม่ให้ก้าวหน้าไป ตามอุดมคติของตน ส่วนต้นเค้ากำเนิดของการเปลี่ยนระบอบการปกครองและหลักการเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคจะเป็นมาอย่างไรก็ดูจะไม่สำคัญ เท่ากับจุดมุ่งหมายที่ควรจะเป็นไป

...ข้าพเจ้าได้พยายามต่อสู้จนกระทั่งด้วยความมานะทำให้เสียงและปากของข้าพเจ้ามีอำนาจ โดยหวังอยู่อย่างเดียวว่าวันหนึ่งข้าพเจ้าจะสามารถวางแนวทางให้เพื่อนร่วมชาติของข้าพเจ้าดำเนินไปในหนทางที่ข้าพเจ้าคิดว่าดีที่สุด (หลวงวิจิตรวาทการ 2512 : 4, อ้างถึง ไทสมเกียรติ วันทะนะ 2525 : 15-16)

อุดมคติของหลวงวิจิตรวาทการจึงมีอยู่ก่อนและทำอย่างไรก็ได้ให้ผู้คนยอมรับนับถือ นำมาเป็นอุดมการณ์ของสังคม

6.5 อุดมคติกับอุดมการณ์ของผู้นำทางความคิดในระบอบใหม่

คำอธิบายแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรม หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ และหลวงวิจิตรวาทการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นโดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 2470 ผลงาน

ความคิดของท่านทั้งสามในระยะต่อมาอยู่นอกเหนือการพิจารณาในที่นี้ และเท่าที่ได้อธิบายไว้จะเห็นได้ว่าทั้งสามท่านเป็นผู้มีความคิดความรู้ เป็นระเบียบเป็นที่ยอมรับในสังคม และในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่มีความคิดของใครควบคุมสถานการณ์ได้แต่เพียงผู้เดียว จะมีความคิดอื่นหนุนเสริมและหักทวนกันอยู่เสมอ

ในขณะที่นักปราชญ์ของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนใหญ่คือเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และในขณะที่ปัญญาชนทั้งภายในกลุ่มข้าราชการ พ่อค่านักหนังสือพิมพ์ และราษฎรชาวนาต่างก็แสดงความรู้สึกรักนิกคิตตามของทางการสื่อสารของตน ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ ในต้นทศวรรษที่ 2470 นี้ได้มีนักปราชญ์หรือผู้นำทางความคิดรุ่นใหม่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างให้เห็นเท่าที่สำคัญสามคน พวกเขาเป็นข้าราชการอายุเฉลี่ยประมาณสามสิบปี ยกเว้นหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณซึ่งทรงมีอายุมากกว่าคนอื่นอยู่เล็กน้อย ผู้มีอาวุโสมากกว่าเขาทั้งสามในอันที่จริงคงไม่มีใครยอมรับ เป็นผู้ติดตามแนวความคิดของพวกเขา แต่ในกรณีของผู้ที่อายุไล่เลี่ยกันและอายุน้อยกว่านั้นจะนิยมยกย่องความสามารถของท่านทั้งสาม ในกรณีของหลวงประดิษฐมนูธรรมได้แก่ลูกศิษย์ที่โรงเรียนกฎหมายผู้ที่ต้องการเปลี่ยนระบอบการปกครอง และผู้ที่เห็นว่าการมีโครงการเศรษฐกิจจำเป็นสำหรับประเทศชาติในกรณีของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณได้แก่ผู้ที่สนใจในหลักวิชาทางค่านรัฐศาสตร์และการทูต นักหนังสือพิมพ์และผู้ทีนิยมยกย่องเจ้านายรุ่นใหม่ที่มีความสามารถและในกรณีของหลวงวิจิตรวาทการ ได้แก่ ปัญญาชนอิสระผู้ซึ่งไม่เคยไปต่างประเทศผู้สนใจวิชาจิตวิทยา ประวัติศาสตร์ และแนวคิดชาตินิยม

ในขณะที่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งสามท่านเป็นผู้มีชื่อเสียงอยู่พอสมควรแล้ว ข้อสำคัญคือการมีความคิดโน้มเอียงไปในทางให้มีระบอบใหม่หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคนสำคัญที่สุดที่ได้ประกาศหลักการสิทธิมนุษยชนในต้นปี พ.ศ. 2474 และเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้มีระบอบกษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย คุ้มครองอำนาจอธิปไตยของชาติให้มีการพระราชทานอำนาจ ในเวลาเดียวกันนี้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ และหลวงวิจิตรวาทการ ยังไม่ได้แสดงความคิดเห็นระบุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างเปิดเผย

ควรกล่าวไว้ว่า ในขณะที่มีผู้นาชนคนสำคัญทั้งที่มีอาวุโสมากแล้ว อย่างเช่น พระยาสุรียานุวัตร พระยาประมวธวิหาพล พระสารสาสน์พหุพันธ์ ฯลฯ และที่มีอาวุโสไล่เลี่ยกัน อย่างเช่น พระสารสาสน์ประพันธ์ หลวงเคหสทกรณ ฯลฯ จะเป็นผู้มีความคิด วิพากษ์วิจารณ์ระบอบเก่ามากบ้างน้อยบ้าง การเคลื่อนไหวให้มีผลปฏิบัติทางการเมือง กลับไม่มีปรากฏ สมาคมและสโมสรที่อนุญาตให้จัดตั้งขึ้นในระบอบเก่าไม่สามารถมีบทบาททางการเมืองได้ การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองจึงต้องกระทำภายในขอบเขตของกฎหมายเป็นอย่างมาก ไม่มีตัวอย่างการจลาจลทางการเมือง ยกเว้นการเตรียมการของคณะร.ศ. 130 เพียงกรณีเดียว

เมื่อมีการเปลี่ยนระบอบการเมืองสำเร็จเรียบร้อย หลักการถือความสวดก ในการปกครองอย่างเช่น ให้เจ้านายอยู่เหนือการเมือง ไม่อนุญาตให้ตั้งพรรคการเมือง ฯลฯ ถูกปรับมาใช้ และได้มีการยอมรับแนวความคิดใหม่ที่สอดคล้องกับการมีอำนาจของ คณะรัฐบาล ข้อเสนอของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรณที่แสดงให้เห็นว่าปฏิบัติได้เสร็จสิ้นลงในตัวของมันเอง และการเปลี่ยนแปลงต่อไปควรเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป จึงเป็นคำอธิบายที่ได้รับการยอมรับมากกว่าหลักการให้มีการเปลี่ยนแปลงมูลฐานทาง เศรษฐกิจสังคมทั้งรูป ซึ่งเสนอโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม ข้อเสนอของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรณมีเหตุผลและมีหลักการ อย่างเช่น ไม่ควรใช้คำว่าราษฎร เพราะราษฎรเป็นคำขึ้นเคี้ยว กล่าวได้ว่าสอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดของพวกอนุรักษนิยมอยู่แล้ว อย่างเช่น พระยาทรงสุรเดช นายร้อยโทประยูร ภมรมนตรี ตลอดจนเจ้านายไม่นิยมใช้คำว่าราษฎร เพราะทำให้นึกถึงว่าประเทศสยามกำลังดำเนินตาม ประเทศรัสเซีย (ประยูร ภมรมนตรี 2518 : 225-226) การจัดระเบียบการเมือง ในระบอบใหม่จึงต้องลดทอนหลักการ เรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ซึ่งเป็น เจตนารมณ์ของหลวงประดิษฐมนูธรรม มาอยู่ในลักษณะเรียงลำดับการบริหารตาม โครงสร้างหน้าที่ ซึ่งในการนี้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรณเป็นผู้หนึ่ง (นอกเหนือไปจากพระยามโนปกรณนิติธาดา และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่) ที่ได้เสนอคำอธิบายไว้ เหมือนกับเป็นการชี้แนะทางเดินของระบอบใหม่

ในขณะที่เหตุการณ์กำลังเปลี่ยนแปลง ข้อเสนอที่มีเหตุผลและสอดคล้องกับการปฏิบัติทางอำนาจการเมือง จะมีผลให้เห็นเป็นจริงมากกว่าอุดมคติที่ไม่มีอำนาจ

การเมืองยอมรับ อุดมคติตามเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติของหลวงประดิษฐมนูธรรม ถูกปฏิเสธอย่างรุนแรง ในขณะที่อุดมคติของลัทธิชาตินิยมของหลวงวิจิตรวาทการจะค่อย ๆ เป็นที่ยอมรับและเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของระบอบใหม่ของสยาม

ไม่มีหลักฐานปรากฏว่า ผู้นำทางความคิดในระบอบใหม่ทั้งสามซึ่งเป็นผู้เอาจริง เอาจังกับการเปลี่ยนแปลง ได้มี "วิวาทะ" คอกัน ทั้ง ๆ ที่โดยหลักการแนวคิดจะไม่ หักล้างกันโดยตรง แต่ก็ขัดกันและไม่สนับสนุนซึ่งกันและกันเท่าใดนัก ความสัมพันธ์ส่วนตัว ไม่ได้สนิทสนมกันมากนัก แต่ก็ได้ทำงานร่วมในคณะรัฐบาลเดียวกัน บ้างก็สัมพันธ์กัน และบ้างก็แยกห่างกัน

ลักษณะร่วมกันของบุคคลทั้งสามคือมีแนวคิดที่ผสมผสานซับซ้อนได้เลือกสรร แนวความคิดจากหลายที่มา จนยากที่จะระบุให้แน่ชัดด้วยศัพท์คำเดียว หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นนักประชาธิปไตยในทางการเมือง เป็นผู้นิยมระบบสังคมนิยมในทางเศรษฐกิจ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร เป็นเสรีนิยมที่ค่อนข้างไปทางอนุรักษนิยมทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ และหลวงวิจิตรวาทการ เป็นนักชาตินิยมที่อาจก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงและรักษาอำนาจเดิมทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ นี่คือขอสรุปที่ กล่าวได้อย่างกว้าง ๆ เหตุหนึ่งเพราะท่านทั้งสามเป็นทั้งผู้นำทางความคิดของระบอบใหม่และเป็นนักบริหารด้วย การที่อุดมคติของเขาถูกปฏิเสธอย่างรุนแรงไม่มีผลให้เขา หลีกหนีการเมือง กลับยอมประนีประนอมบางเงื่อนไขเพื่อที่จะได้ทำงานบางอย่างเป็น เงื่อนไขใหม่ต่อไป พวกเขาทั้งสามไม่มีใครมีความก้าวร้าวแบบวางอุบายลอบฆ่าหรือ ทำร้ายกัน ดูเหมือนว่าภายในระบอบใหม่แต่ละคนจะมีภาระหน้าที่มากมาย มีโอกาส ได้ทำงานตามอุดมคติพอสมควร และผลงานนั้นเองจะเป็นเครื่องพิสูจน์ฐานะความ รับผิดชอบของเขา

บุคคลทั้งสามเป็นผู้มีอุดมคติอย่างแรงกล้าและแม้ว่าเข้างสามไม่ได้ทำหน้าที่ แสดงความคิดเห็นบ่อนทำลายความมั่นคงของระบอบเก่า เพราะหน้าที่ส่วนนั้นกระจาย อยู่ตามผู้มีความคิดเห็น เป็นปัญญาชนของกลุ่มสังคมต่าง ๆ พวกเขาทำหน้าที่เสนอทาง เลือกที่มีน้ำหนักในทันทีทันใดเมื่อมีการยึดอำนาจรัฐ เปลี่ยนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ และทำหน้าที่เป็นผู้บริหารงานในรัฐบาลของระบอบ

ใหม่ด้วย พวกเขาจึงเป็นผู้มีอุดมคติที่ทำงานวางรากฐานการปกครองของระบอบใหม่ ไม่ใช่เป็นผู้นำทางความคิดอยู่นอกคณะรัฐบาลในอันที่จริง เขาทั้งสามไม่ได้มีอำนาจที่เด็ดขาดมากนักในคณะรัฐบาล พวกเขาต้องพึ่งพิงอำนาจของทหารผู้ประกาศตัวเอง เป็นผู้ปกป้องระบอบรัฐธรรมนูญหลังจากมีเหตุการณ์กบฏบวรเดช เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 อย่างไรก็ตามพวกเขาที่มีความคิดความรู้ที่มากกว่าปัญญาชนโดยทั่วไป ได้แสดงความเห็นประคับประคองระบอบใหม่ร่วมกัน อุดมการณ์ของระบอบใหม่พิจารณาจากกิจกรรมของผู้นำทางความคิดแล้ว อาจสรุปได้ว่าไม่ได้ถูกควบคุมโดยผู้หนึ่งผู้ใด หรือกระแสใดกระแสเดียว เป็นเจตนารมณ์รวม (Collective will) ของการปฏิวัติสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการประนีประนอม ยอมรับอำนาจประเพณี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแบ่งแยกคนเป็นชนชั้น ทางเลือกที่ของการให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ แยกได้เป็นสองทางคือ เน้นเศรษฐกิจและเน้นวัฒนธรรมจิตใจ โดยที่ทั้งสองต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่ละส่วน เพื่อประเทศชาติจะได้มี "อุดมสันติสุข" (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ 2514 ก : 1027)

... อันที่จริง พวกเราชาวไทยไม่มีความเห็นแตกแยกจากกันในรัฐประศาสนูปมาลัย หลัก 6 ประการของคณะราษฎรนั้นเป็นอันรับรองโดยแพร่หลายทั่วไป แต่นานาจิตต ความคิดเห็นปลีกย่อยย่อมมีข้อแตกต่างกันอยู่บ้างเป็นธรรมดา ถ้าเราอย่าหรือเน้นข้อแตกต่างเกินสมควรแล้ว วิถีทางของกันและกันก็จะต่างหรือห่างออกจากกันเป็นลำดับ... อันความเห็นของเรานั้นจะแยกให้เป็นหลักอนุวเนกลงไปหาไม่ได้ เพราะจิตใจยอมแปรปรวนไปตามสภาพ ความเข้าใจผิดย่อมเกิดขึ้นทุกขณะจิต เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่จะช่วยกันมัดเป่าป้องกันความเข้าใจผิดมิให้ถาวรารุกราน... (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ 2514 ก : 1026-1027)

คำอธิบายข้างต้นของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณบ่งแสดงอาการความเป็นไปในช่วงสุดท้ายของทศวรรษที่ 2470 เขาได้ทำงานร่วมกับหลวงประดิษฐมนูธรรมอย่างแข็งขันเพื่อแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับต่างประเทศ ในขณะที่หลวงวิจิตรวาทการแยกไปทำงานด้านกรมศิลปากรและเคลื่อนไหวยุติให้ทหารมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น

ข้อสรุปในบทนี้มีอยู่ว่าผู้ที่มีความคิดเห็นสำคัญสนับสนุนและชี้แนะทิศทางของระบอบใหม่ มีสามท่านคือ หลวงประดิษฐมนูธรรม, หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ

และหลวงวิจิตรวาทการ (ไม่ใช่มีหลวงประดิษฐมนูธรรมคนเดียวกับที่หลายท่านได้ประเมินไว้) ข้อเสนอของทั้งสามท่านเปรียบได้เหมือนกับว่ามีสามกระแสแนวคิดหลักคือ ประชาธิปไตย-สังคมนิยม ประชาธิปไตย-เสรีนิยม-อนุรักษนิยม และอนุรักษนิยม-ชาตินิยม ข้อคิดข้อเสนอของท่านอื่น ๆ ในทศวรรษที่ 2470 นี้ อาจจัดอยู่ได้ในสามกระแสแนวคิดหลักข้างต้น แม้ว่าจะมีรายละเอียดปลีกย่อยต่างกันไปอยู่บ้าง ความคิดเห็นของท่านทั้งสามมีผลกระทบต่อการวางรากฐานให้แก่ระบอบใหม่ โดยต่างคนต่างทำและไม่โฆษณาเน้นให้เห็นว่ามีความไม่ลงรอยกัน ความรู้ของพวกเขาก็อุทิศเพื่อระคับประคองระบอบใหม่ให้มีเสถียรภาพและวิวัฒนาการต่อไป กระนั้นก็ตามไม่มีใครทำอะไรได้ตามใจชอบ ในแง่ความคิดเห็นของเขาทั้งสามเห็นได้ชัดว่าขัดกันไม่สนับสนุนซึ่งกันและกัน และในแง่ของความสัมพันธ์กับอำนาจ มีผู้บริหารที่แท้จริงอีกคนหนึ่ง ซึ่งจะเปิดโอกาสให้เขาได้ทำงาน ได้เลือกสรรและยอมรับความคิดเห็น "บางส่วน" ของเขานำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลในระบอบใหม่อีกทีหนึ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย